

Umírání a smrt pohledem pracovníků domova pro seniory

Gabriela Kučerová

Bakalářská práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Gabriela Kučerová**
Osobní číslo: **H20375**
Studijní program: **B0111A190011 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Umírání a smrt pohledem pracovníků domova pro seniory**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti umírání, smrti a sociálních služeb pro seniory.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

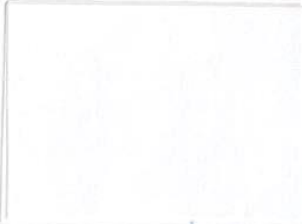
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- KUPKA, Martin, 2014. Psychosociální aspekty paliativní péče. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4650-0.
MLÝNKOVÁ, Jana, 2016. Pečovatelství: učebnice pro obor sociální činnost. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0131-3.
ŠPATENKOVÁ, Naděžda, 2012. Poradenství pro pozůstalé: principy, proces, metody. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3736-2.
ŠVARŤÍČEK, Roman, Klára, ŠEĎOVÁ a kol., 2010. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál. ISBN 80-717-8308-0.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Zuzana Hrnčířiková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **15. ledna 2024**
Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2024**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 15. ledna 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo - bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 18. 4. 2024

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před

konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, oписy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje -li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není -li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není -li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá umíráním a smrtí pohledem pracovníků domova pro seniory. Tato práce má dvě části. Teoretická část se skládá ze tří kapitol. První kapitola pojednává o umírání a smrti, druhá kapitola se zaměřuje na seniorský věk a jeho charakteristiku, a ve třetí kapitole rozebíráme sociální služby, domov pro seniory a pracovníka v sociálních službách. V praktické části se zabýváme kvalitativním výzkumem a zvolenou metodou interpretativní fenomenologické analýzy. Cílem bakalářské práce je odhalit zkušenosti a prožitky pracovníků domova pro seniory s umíráním a smrtí.

Klíčová slova: umírání, smrt, sociální služby, domov pro seniory, pracovník v sociálních službách

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with dying and death from the perspective retirement home workers. This thesis has two parts. The theoretical part consists of three chapters. The first chapter discusses dying and death, the second chapter focuses on old age and its characteristics and the third chapter discusses social services, retirement home and the social services worker. The practical part consists of qualitative research and the chosen method of interpretative phenomenological analysis. The aim of the thesis is to describe the experiences of the retirement home workers with dying and death.

Keywords: dying, death, social services, retirement home, social services worker

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Zuzaně Hrnčířkové, Ph.D., za vedení mé bakalářské práce a za její velmi milý a ochotný přístup. Velké poděkování patří hlavně mým rodičům, také celé mé rodině, přátelům a spolužačce Kristýně Kuklové za trpělivost a velkou podporu. Dále bych moc chtěla poděkovat respondentkám, které byly ochotné poskytnout rozhovory na toto téma.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 UMÍRÁNÍ A SMRT.....	11
1.1 RŮZNÉ POHLEDY NA SMRT A UMÍRÁNÍ.....	13
2 SENIORSKÝ VĚK.....	16
2.1 CHARAKTERISTIKA SENIORSKÉHO VĚKU.....	17
3 SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO SENIORY.....	21
3.1 DOMOV PRO SENIORY.....	21
3.2 PRACOVNÍK V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH.....	22
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	25
4 VÝZKUM.....	26
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	26
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	26
4.3 POJETÍ VÝZKUMU A DESIGN VÝZKUMU.....	27
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	27
4.5 VÝZKUMNÝ NÁSTROJ.....	28
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT.....	29
5.1 ANALÝZA DAT.....	30
5.1.1 Hledání souvislostí mezi všemi respondentkami.....	46
5.2 INTERPRETACE DAT.....	49
ZÁVĚR.....	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	55
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	57
SEZNAM TABULEK.....	58
SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

Umírání a smrt jsou bezpochyby nedílnou etapou našeho života a podílí se na jeho závěru. Jedná se o poutavá, ale tabuizovaná témata, o kterých mnoho lidí nechce mluvit. Dříve bylo běžné, že se o smrti mluvilo a počítalo se s ní. Historicky smrt nebyla chápána jen jako absolutní konec. Především pro věřící lidi to znamenalo, že se setkají s Bohem a budou žít v životě věčném. Dnešní společnost smrt jako by úplně vytěsnila. Pro hodně lidí to může být velmi bolestné, smutné anebo zstrašující si připustit, že každý z nás jednou zemře. Představa konečnosti v nás sice může vyvolávat strach, ale také nás může motivovat k větší snaze v průběhu našeho života na Zemi, dosáhnout svých cílů, rozvíjet své ambice a dávat životu smysl a určitý význam.

Bakalářská práce je zaměřena na umírání a smrt pohledem pracovníků domova pro seniory. Jedná se o skupinu zaměstnanců v sociální sféře. Tuto specifickou skupinu jsme zvolili právě proto, že se v zařízení setkávají běžně s umíráním a smrtí klientů.

Tato bakalářská práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část této bakalářské práce bude pojednávat o vymezení pojmů umírání a smrti. Umírání a smrt budeme vymezovat v rámci psychologického, sociologického, biologického a v neposlední řadě i křesťanského hlediska. V další kapitole se zaměříme na seniorský věk a jeho charakteristiku. Řadíme sem pojmy stárnutí a stáří, které hrají velkou roli v našem životě. Tyto termíny budeme definovat v rámci sociologie a vývojové psychologie. Jedná se také o skupinu lidí, o kterou pracovníci v domovech pro seniory pečují. Ve třetí kapitole naší teoretické části se dostaneme k sociálním službám, vymezením domova pro seniory, a především jejich pracovníků, kteří zákonem spadají do profese pracovníků v sociálních službách. Praktickou část zaměříme na samotný výzkum, který budeme realizovat ve vybraném zařízení domova pro seniory. Výzkum bude postaven na kvalitativním pojetí a budou prováděny polostrukturované rozhovory se čtyřmi respondenty. Metodu pro zpracování rozhovorů, kterou zvolíme v kvalitativním pojetí je interpretativní fenomenologická analýza, která nám pomůže porozumět respondentovi a jeho prožité zkušenosti. Cílem bakalářské práce je odhalit zkušenosti pracovníků domova pro seniory s umíráním a smrtí. Dále chceme zanalyzovat jejich prožitky. Následně chceme také odhalit, jak se tyto prožitky promítají do profesního a osobního života pracovníků domova pro seniory.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 UMÍRÁNÍ A SMRT

V této kapitole bude vymezovat a specifikovat pojmy umírání a smrt, které jsou nedílnou součástí každodenního života a nás samotných. Již od útlého věku nás provází a je velmi důležité si je definovat a popsat.

V úvodu si popíšeme vědu, která se zabývá umíráním a smrtí. Tato věda se nazývá Thanatologie. Velmi známou thanatoložkou, která se zabývá umíráním a následně i smrtí, je Elisabeth Kübler-Ross (Thorová, 2015). Haškovcová (2007) ve své publikaci Thanatologie uvádí, že tento termín je vyvozen ze jména Thanatos, což byl řecký bůh smrti. Pokud se chceme o fenoménech umírání a smrti něco více dozvědět, musíme hlouběji pátrat nejen v jedné dané oblasti, ale získávat informace napříč obory. Náplň thanatologie se objevuje například v teologii, sociologii, medicíně, psychologii, filozofii aj. Kdybychom chtěli thanatologii uvést jako samostatnou vědní disciplínu, bylo by velmi obtížné tuto oblast vyplnit tak, aby byla zcela nasycena.

Thorová (2015) definuje umírání jako poslední stádium našeho života. Po této fázi přichází už jenom smrt. Vágnerová (2007) uvádí, že umírání je proces, který má u každého jedince individuální trvání. Není jasně dané, jak velké břemeno pro staršího jedince a jeho blízké, bude umírání obnášet. Velkou roli zde hraje strach. Strach nejen z bolesti, ale i z uvědomění si křehkosti života a především toho, že člověk definitivně přijde o své pozemské bytí. Dle Vágnerové (2007) i Haškovcové (2010) lidé nechtějí trpět a mnoho z nich si přeje, aby umřeli co nejrychleji, hlavně bezbolestně a nejlépe ve spánku. Dále Haškovcová (2010) zmiňuje, že lidé se více než samotné smrti bojí dlouhotrvajících nemocí a zvláště těch, které nelze vyléčit vůbec. Ve srovnání s nimi se smrt zdá jako lehčí cesta a v některých případech představuje vysvobození.

Umírání u jedince se podobá procesu, který absolvuje dítě, které se rozvíjí. Člověk se musí začít přizpůsobovat faktorům, které se mění. Jde především o změny spojené s vlastní osobou, ale také s reakcemi lidí kolem. Umírající může mít dojem, že okolí na něj vyvíjí tlak, aby přijal změny, které jsou z jeho pohledu negativní. Selhávání funkcí, které jsou velmi důležité pro pohyb, vede k tomu, že je ohrožuje jejich vlastní fyzické klima. U všedních úkonů se prodlužuje délka času potřebného pro jejich zvládnutí. Tím se postupně stávají čím dál důležitějšími. Jakmile blízké okolí umírajícího zjistí, že má jedinec nepříznivou diagnózu, může se díť to, že se jejich chování začne měnit, a to i ve společnosti umírajícího. Vyhýbání se negativním emocím může u nemocného vyvolat pocit

zahanbenosti a osamělosti. Je velmi důležité, aby se u umírajícího člověka předešlo tomu, aby se cítil jako by ve všem selhal. Stejnou váhu důležitosti má u umírajícího snaha zvládnout svůj vlastní vnitřní konflikt, popřípadě i strasti, které z něj můžou vyplynout. Pokud jedinec, který umírá dokáže celý tento vývoj v umírání zvládnout a zároveň přijmout zánik svého vlastního života, tak je to přínosné nejen pro něj, ale i pro jeho okolí (Byock, 2013).

Kübler-Ross (2015) popisuje několik stádií, kterými umírající člověk prochází během procesu přijímání a smíření s danou situací. Konkrétně s tím, kdy se nachází v poslední fázi nemoci, kdy již nelze prodloužit životní funkce a jedinec pomalu umírá. Stádia si vyjmenujeme a každé z nich si dle Kübler-Ross (2015) charakterizujeme.

Prvním je stádium odmítání a vyhýbání se kontaktu s okolím. Autorka popisuje, že při rozhovorech s pacienty většina z nich zaujala ke svému terminálnímu onemocnění odmítavý postoj. Nechtěli si připustit, že by se to mělo týkat jich samotných, a pochybovali o pravdivosti vlastního umírání (Kübler-Ross, 2015).

Druhým stádiem je zloba, která je pro samotného jedince i všechny kolem velmi náročná. Člověk se ptá, proč je on právě tím, kterému se toto přihodilo. Jedinec, tedy pacient, prožívá velmi svízelné okamžiky a velkou negativitu, kterou si vylévá na ostatních. Tím dokáže značně znepríjemnit postavení jeho okolí (Kübler-Ross, 2015).

Ve třetím stádiu přichází na řadu smlouvání, ve kterém se pacienti snaží o to, aby sjednali alespoň nějaké podmínky, které pro ně budou výhodné. Jejich záměrem je, aby stejně jako děti, které smlouvají o větší výhody, usmlouvali svůj zdravotní stav k lepšímu. Nemocní prosí Boha o pomoc a snaží se o kompromisy, aby zde mohli být déle, případně, aby měli možnost ještě něco prožít (Kübler-Ross, 2015).

Čtvrtým stádiem je deprese, která potkává pacienty z újmy na svém těle, financích nebo pracovním místě. Zvládnout toto stádium je velmi důležité proto, aby se nemocný člověk zcela smířil s odchodem z tohoto světa. Autorka rozděluje depresi reaktivní a přípravnou. Deprese reaktivní vzniká jako reakce na již existující situaci. Naopak deprese přípravná vzniká jako reakce na problém, který pacienta může ohrožovat v budoucnu (Kübler-Ross, 2015).

Poslední stádium je přijetí tedy akceptace. Nemocný prošel v určitém čase všemi pěti stádii. Nyní, když měl dostatečné množství času se smířit s životním koncem a prošel těžkostmi v předešlých stádiích, jen tiše setrvává v posledních okamžicích svého života. Při přijetí je

jedinec ve své podstatě vyrovnaný a tato etapa může být náročnější spíše pro jeho okolí a rodinu (Kübler-Ross, 2015).

Thorová (2015) smrt definuje jako nezměnitelný a nezvratný konec života. Po smrti jedinec nedokáže nabýt vědomí ani jiné životní funkce. Díky tomu se uvolní místo pro život dalšímu jedinci. Smrt dělíme na klinickou a mozkovou. Hovoříme-li o tzv. klinické smrti, tak tato smrt nemusí být konečná, protože je možné ji specifickým úkonem odvrátit. Úplnou a trvalou smrtí rozumíme to, když nastoupí tzv. mozková smrt. To znamená, že mozek přijde o veškeré své funkce, což se děje jen pár minut poté, co se zastaví dýchání i srdce.

Dále Haškovcová (2007) se ke smrti staví tak, že jedinec již od narození umírá. Popisuje, že dříve byla obvyklá smrt přirozená, tedy smrt stářím. V dnešní době je častější, že smrt je zapříčiněna vážným onemocněním.

Smrt dělíme na tři typy. Prvním z nich je rychlá smrt, která je velmi nejasná, může jít například o nečekanou zástavu srdce. Rychlá smrt je v mnohém podobná náhlé smrti, kterou definujeme obvykle jako tragickou. Tyto dva typy jsou zcela nepředvídatelné a z toho důvodu zpravidla více zasáhnou rodinu i přátele. Pomalá smrt je naopak smrt, která je zdoluhavá a jedinec umírá během delšího časového úseku. Rodina a okolí se tedy mohou postupně smiřovat s bolestivou ztrátou blízkého člověka (Haškovcová, 2007).

Srovnat se se smrtí znamená dle Vágnerové (2007) přijmout fakt, že smrt je nevyhnutelná.

Dále Haškovcová (2007) uvádí pojmy jako předčasná smrt a přiměřená smrt. Rozdíl mezi nimi spočívá ve věku, v němž jedinec zemře. První pojem označuje smrt v nízkém věku, druhý odpovídá smrti ve stáří.

1.1 Různé pohledy na smrt a umírání

Dle Giddense (2013) se sociologické výzkumy nezabývají ztrátou blízkého člověka, smrtí nebo umíráním nikterak dlouho, a to hned ze dvou důvodů. Tím prvním je, že smrt jako takovou považujeme za konec naší cesty v sociálním světě. To vedlo k tomu, že smrt byla postavena vně sociologickou oblast. Druhým důvodem, který Giddens (2013) uvádí, je, že bylo netaktní mluvit o smrti a umírání za chodu konverzace v dřívější moderní společnosti, protože tato témata byla tabuizována. Vágnerová (2007) se zabývá umíráním a smrtí z pohledu vývojové psychologie a také konstatuje, že je toto téma tzv. zapovězené společností. To znamená, že se o smrti a umírání nevedou diskuse a nijak se jimi lidé nezabývají. Takové popírání, však nemůže způsobit vymizení problémů, proto se začne

projevovat v jiných oblastech. Jednou z nich je mediální produkce, ve které se lidé se smrtí často setkávají, ale jen symbolicky. Dochází k přivyknutí na dané téma a snížení míry reakcí a emocionálních projevů spojených s obdobnými podněty. Smrt se sice v životě lidí nachází, ale nijak se jich osobně nedotýká, tedy nevyvolává emotivní reakce. Kvůli tomu si ale lidé nemají příležitost vytvořit adekvátní obranné mechanismy, které by jim pomohly vyrovnat se se smrtí v reálném životě. Západní společnost smrt nepřijímá, protože zastává názor, že konec života přináší jen negativní dopady, jelikož z něj člověk nic nemá, a naopak o vše přijde.

Thorová (2015) uvádí, že z psychologického hlediska smrt ohraničuje život člověka v čase. Je něčím, co se týká každého jedince a nedá se nijak zvrátit. Lidé se s tímto faktem celý život setkávají a představa konečnosti v nich vyvolává strach a motivuje je k větší snaze v průběhu života na Zemi dosáhnout svých cílů, rozvíjet své ambice a dát životu smysl a význam.

Surožskij (2015) v knize „*Smrt není zlá*“ nastiňuje smrt z křesťanského pohledu. Odmítá vztah modernějšího přijímání smrti a umírání jako takového, kdy si jedinec stojí za tím, že je smrt pro něj nejhorší životní situací. Popisuje, že v historii křesťanství se smrt neformulovala jako něco konečného, či jako určitá porážka, ale šlo o něco nového. Člověk se díky smrti zrodí do věčného a posmrtného života. Haddow (2000) popisuje, že by měl být celý křesťanský život přípravou na smrt a to tím, že si člověk pěstuje vztah s Bohem skrze víru v Ježíše Krista. Období ještě před smrtí církev vnímá jako možnost pomoci umírajícímu, aby odolal pokušením, která narušovala jeho víru.

Zdravotnické hledisko nastiňuje Haškovcová (2007). Podle ní je naše moderní medicína velmi účinná, a tedy i působivá. Zdravotníci zvládnou léčit i ty nemoci, které byly dříve smrtelné, což přináší obrovské pozitivní výsledky. Zároveň se však k pozitivu váží i negativní stránky. Jednou z nich je změna vztahů mezi pacienty a lékaři, které se po staletí rozvíjely. Dříve byl lékař odborníkem, který měl schopnosti, sílu a vliv na pomoc pacientovi. Nemocný lékaři věřil, a co mu bylo doporučeno, uznával a akceptoval, jako nezpochybnitelný znalecký posudek. Odborníci si ale byli vědomi nejen svého vlivu, ale také omezenosti své profese, a proto se snažili nemocným pomoci také svou ochotnou péčí a laskavostí. Tím umírajícím a pacientům bez naděje na záchranu usnadňovali přípravu na smrt. Takový model vztahu mezi lékařem a pacientem nazýváme paternalistický. V nynější společnosti je medicína tak obsáhlým, rozvětveným a neustále se rozvíjejícím oborem, že není možné, aby se léčbou pacienta zabýval pouze jeden specialista. Často je potřeba většího množství speciálně vyškolených lékařů, kteří vzájemně spolupracují. Vzhledem

k současnému konceptu zdravotnických služeb lékaři částečně přišli o svou moc i osobní přístup k pacientům. To obvykle nejvíce pociťují pacienti, kteří již ztratili naději na záchranu a postrádají osobní stránku vztahu mezi lékařem a pacientem. Dalším negativem, které Haškovcová (2007) v knize popsala je, že moderní zdravotnictví odmítá prohrávat, tzn. že se snaží bojovat proti smrti. Z této strany to zní jako pozitivum a velká šance společně s výhodami. Společnost ale kvůli tomu ignoruje a potlačuje fakt, že smrt je součást života. V této době se smrt mnohým jedincům moderní společnosti nehodí do jejich prosperujícího žití.

2 SENIORSKÝ VĚK

V této kapitole budeme vymezovat pojmy seniorský věk, gerontologie, stáří a stárnutí. Důležité je hned v začátku zmínit vědu, která se zabývá stářím a stárnutím a nese název Gerontologie. Specializovanými obory gerontologie jsou: sociální, experimentální a geriatre, která se v literatuře uvádí jako klinická gerontologie. V sociálním pojetí se gerontologie vymezuje v rámci společenských důsledků stárnutí na stáří jedince a jaký vliv má společnost v níž žije, na postup jeho stárnutí. Experimentální pojetí gerontologie věnuje pozornost fyziologii stárnutí, a to nejen buněk, ale také všeho biologického materiálu v lidském těle. Dále zaměřuje svoji pozornost na stárnutí jedince z psychologického pohledu. Tyto vědomosti jsou klíčové k nacházení postupů pro prodloužení a zkvalitnění života jedince. Lékařský obor známý jako geriatre se zabývá analýzou specifických hledisek léčby seniorů, vzácnostmi a specifiky jejich nemocí. Ty se projevují například souběžným trváním více chorob nebo netypickými komplikacemi (Haškovcová, 2010).

Stárnutí se vztahuje k našemu životu. Postupně stárneme a týká se to nás všech bez výjimky. Problémem moderní společnosti je, že si jedinci odmítají stáří připustit. Nechceme stárnout ani o stáří slyšet, a to je důvod, proč je pro nás tak obtížné se se stárnutím a stářím smířit (Haškovcová, 2010).

Haškovcová (2010) ve své knize uvádí nástin fází, kterými člověk během svého života prochází. Stádia vývoje popisuje jako dětství, pubertu, adolescenci, dospělost a stáří. Dětstvím se rozumí období, které začíná narozením a během nějž se dítě rozvíjí, postupně roste a snaží se o začlenění do chodu života a společnosti. Etapa raného dětství je velmi krátká a přechází v prvotní začlenění do skupiny, což představuje nástup do školní instituce. Jakmile se tak stane, znamená to pro dítě začátek náročnější cesty životem. Dítě se musí potýkat s úkoly, které dospělému mohou přijít jako velmi banální, avšak pro něj jsou velmi náročné. Postupně se dostává do fáze puberty, která je pokládána za jednu z nejtěžších částí života. Jedinec se musí rozhodovat ohledně situací a věcí, které budou mít dopad na celý jeho budoucí život. Značná část pomoci přichází od rodičů, pedagogického sboru nebo kamarádů. Je důležité, aby jedinec plynule přešel ze svého pubertálního období do dospělosti. Do této etapy se promítají pocity a nálady, které mohou kolísat mezi nejistotou a nadšením z vidiny budoucího. Během fáze adolescence jde o hledání sebe samého a vlastního postavení ve společnosti. Nyní se jedinec nachází ve věku, kdy je již dětství definitivně za ním a dospělost ho teprve čeká. V průběhu tohoto období si jedinec volí budoucí povolání a pouští se do svědomité přípravy na toto zaměstnání. Adolescentům

připadá, že dospělý člověk si může dělat vše, co ho napadne. Bohužel nevidí negativní stránku, ve které je obsaženo to, že musí být patřičně zodpovědný za všechna svá rozhodnutí a činy. Fáze dospělosti, formálně začíná plnoletostí, ale dle autorky osobní zralosti můžeme dosáhnout třeba až kolem třicátého roku života. Jedinec dělá závažná rozhodnutí a získává několik zcela nových životních zkušeností. Příkladem může být první profese, první svazek manželský nebo narození prvního potomka. Člověk prožívá svůj život velmi intenzivně, jako by ho stáří ani nemělo potkat, a když už ano, tak mu připadá opravdu velmi vzdálené. Dospělý jedinec se snaží svůj čas využít na maximum, protože mu připadá, že ho má méně a méně. Tato představa je velmi svazující a jedinec se z ní neumí osvobodit. Přibližně po čtyřicátém roku života člověk začíná pociťovat první známky únavy a můžou na něj dopadat velké životní situace, které mu postupně otevírají oči a vedou ho k uvědomění, že již stárne.

2.1 Charakteristika seniorského věku

Stárnutí ze sociologického hlediska vymezujeme jako společné působení psychologických, biologických a sociálních procesů, které lidi vlivem stoupajících let ovlivňují. Všechny tyto procesy mají vliv na určitou sféru našeho bytí. V prvním případě jde o naši mysl, zejména o oslabení procesu získávání a využití různých informací, menší míru paměťové kapacity i snížení motivace k tomu, se dál snažit. Ve druhém případě nás ovlivňuje fyzicky, tedy zhoršení fyzických funkcí jako je oslabení či poškození sluchu, zraku, přibývání vrásek a ztráta části svalové hmoty. Třetí pojetí se váže k našemu věku, postavení a zvykům. Zde jde o rozdíl mezi tradiční a industrializovanou společností. V dřívějších dobách byl starší člověk vnímán jako někdo, komu se prokazoval patřičný respekt. Váženost stoupala společně s věkem a byla spojena s úctou projevovanou názorům a úsudkům starších. Oproti tomu moderní společnost prokazuje starším čím dál menší úctu, a dokonce je považuje za méně užitečné (Giddens, 2013).

Obecně je stáří definováno jako poslední fáze života. Vývojem lidí a společnosti se zabývá vývojová psychologie (Vágnerová, 2007). Vývojová psychologie je vědní obor, který se zabývá vývojem jedince po stránce fyzické, psychické, sociokulturní a rovněž tím, do jaké míry se navzájem tyto oblasti ovlivňují (Thorová, 2015).

Zatímco Vágnerová (2007) dělí stáří na rané a pravé. Kdy rané definuje věkem od šedesáti do sedmdesáti pěti roků a pravé od sedmdesáti pěti let výš. Thorová (2015) dělí stáří na pozdní dospělost, která trvá od padesáti do sedmdesáti let a stáří a dlouhověkost, kterou vymezuje v letech od sedmdesáti výše.

Rané a pravé stáří

Rané stáří je specifikováno jako období, ve kterém je člověk moudřejší, uvědomělejší a může mít pocit životní naplněnosti. Ovšem s tímto vším přichází obtíže v podobě značné ztráty síly a transformace osobnosti, která postupně směřuje ke svému zániku. Jedinec má podstatnou svobodu, ale současně se mu ve všech sférách bytí hromadí ztráty, kterým se nemůže vyhnout. V této fázi se kvůli stárnutí v životě jedince dějí určité změny, ale většinou nejsou tak zásadní, aby si starší jedinec nemohl zachovat svou nezávislost na okolí. Stáří je velmi důležitou součástí života. Díky stáří se jedinec dostane až do bodu, kdy ve svém životě již nabyt značné množství znalostí, zážitků a prožitků, se kterými se musí umět smířit a vyrovnat se s nimi. Přibližně kolem šedesáti let, člověk začíná chápat podstatu toho, že se nevyhne blížícímu se stáří. Mnoho jedinců v tomto věku dokáže být ještě v dobré zdravotní kondici a duševní pohodě (Vágnerová, 2007).

Pravé stáří Vágnerová (2007) popisuje jako fázi, ve které se u člověka častěji vyskytují fyzické a duševní obtíže. Nastává i problém se vznikem a hromaděním různých náročných okolností, které jsou pro jedince těžší na přizpůsobení. Příkladem může být umístění do instituce s potřebnou péčí, také značná část vrstevníků jedince již není naživu. Fyzické změny představují obtíže způsobené horší zdravotní situací a značně sníženou samostatností jedince. V kognitivních schopnostech se projevuje patrná zpomalenost v příjmu informací a jejich následného zpracování. Člověk je již schopen nové informace získat jen v určité míře a jeho zpětná vazba se permanentně prodlužuje. Značně se oslabuje zrak, sluch a postupně i paměť. Světová zdravotnická organizace (2022) řadí mezi obvyklé zdravotní obtíže, které jsou spojeny s vyšším věkem například šedý zákal, cukrovku, bolesti zad, demenci a deprese.

Pozdní dospělost, stáří a dlouhověkost

Pozdní dospělost dle Thorové (2015) spadá do období mezi padesátým a sedmdesátým rokem života člověka. Uchopení této životní fáze je pro mnohé odlišné. Zkušenosti z fáze pozdní dospělosti mohou být hodně záporné, příkladem jsou těžkosti v manželství, problémy s financemi, nemoc, starost o vlastní rodiče aj. Anebo naopak pozitivní v podobě poklidného času prožitého bezstarostně a vyrovnaně. Jedinci mají příležitosti k cestování, více času na sebe samé anebo možnost trávit čas se svými vnoučaty. Cítí však, že jsou jejich fyzické možnosti na nižší úrovni než dřív. Potýkají se s nemocemi a současně usilují o to, aby zde byli jak pro své děti, tak pro své rodiče. Tyto závazky a povinnosti vůči nim jsou pro člověka náročné a můžou ho dostávat do fyzických a psychických obtíží.

Stárnutí je spojeno s již zmiňovanými fyzickými obtížemi, které se u starších lidí projevují různě. Například změnami na kůži, v metabolismu, ve zhoršené schopnosti jedince se přizpůsobit změnám teplot apod. Dále je velmi oslabeno smyslové vnímání, především tedy zrak a sluch. Jedinci také klesá efektivita činnosti orgánů, fyzické síly již nejsou na stejné úrovni jako dříve a člověk může být náchylnější k různým onemocněním. Úbytek fyzické krásy a kondice bývá psychicky náročnější pro ženy než pro muže, a to z důvodu velkého společenského tlaku na zachování mladistvého vzhledu a krásy, která se u mužů nevyžaduje (Thorová, 2015).

V této životní fázi se člověk ohlíží za průběhem svého života, hodnotí ho a objektivně přemýšlí nad jeho smyslem (Thorová, 2015). Smrt a její problematika se stává zásadním tématem. Lidé seniorského věku smýšlí o smrti již nějakou dobu před samotnou událostí (Špatenková, 2014). Cítí, že je smrt blíže, než se zdá a je důležité se s touto skutečností definitivně smířit (Thorová, 2015).

S tím souvisí kladení většího významu na spiritualitu a duchovno. Charakteristické pro tuto fázi je větší množství volného času. Získávání nových vzpomínek a obnovování starých. Z jedinců se stávají, nebo už stali, prarodiče a díky této roli se mohou velmi pozitivně naladit. Zažívají to, jak jejich vnoučata rostou, a to bez nutnosti opakované rodičovské zátěže (Thorová, 2015).

Za stáří a dlouhověkost se dle Thorové (2015) považuje věk od sedmdesáti let výše. Vymezení stáří se odvíjí od chronologického věku jedince a zároveň souvisí se standardním věkem, kterého se dožívá obyvatelstvo. Dále je spojeno s biologickým věkem a silou jedince, protože stáří má degenerační dopad na tělo člověka, jeho tělesné síly a kognitivní způsobilosti. Současně probíhají významné změny v roli jedince, je ukončena rodičovská role a profesní kariéra.

Smrt je podle autorky důležitou součástí vývoje společnosti. Stárneme a umíráme, aby byl tento vývoj možný. Společnost a jedinci v ní se totiž posouvají kupředu skrze schopné a výkonné potomstvo (Thorová, 2015).

Důležitý pojem, který je potřeba zmínit je ageismus. Jedná se o rozdílný přístup k různým lidem kvůli jejich věku, jde tedy o diskriminaci (Thorová, 2015). Podle Giddense (2015) ageismus představuje podobnou soustavu myšlenek jako například sexismus anebo rasismus. Také uvádí, že stejně jako u ostatních skupin lidí se v souvislosti se seniory formulují stereotypy, které jsou běžně chybné. Jedním ze špatných stereotypů je podle

Thorové (2015) názor, že lidé, kteří stárnou nemají pro naši společnost přílišnou hodnotu. Lidstvo pokládá za velmi důležité mládí a výkonnost a starší jedince soudí jen podle jejich věku, nikoliv podle jejich skutečných schopností a užitečnosti. Kromě toho bývají starší lidé všeobecně zařazováni do jedné skupiny a jsou hodnoceni na základě obecného dojmu, a ne na základě svojí individuality. To znamená, že společnost přisuzuje seniorům například protivné a neproduktivní chování, rychlou unavitelnost a začínající nesvéprávnost, aniž by brala ohled na to, že tyto vlastnosti sice někteří starší lidé mají, ale není tomu tak u všech.

Dlouhověkost Thorová (2015) vymezuje jako věk nad devadesát let, zároveň ale uvádí, že je možno jej vymezit už od osmdesáti pěti let. Dlouhý věk může být způsoben náhodou, genetickými předpoklady anebo zdravým způsobem života. Tím je myšleno mimo jiné dodržování potřebné aktivity, zdravé stravování a vyhýbání se rizikovým faktorům, které způsobují závažná onemocnění.

Historicky bylo velmi vzácné, když se lidé dožili staršího věku (Achenbaum, 2009). Avšak podíl starších lidí ve společnosti stále stoupá, a proto je důležité provádět zásadní kroky k tomu, aby se lidem, kteří to potřebují, zajistila patřičná pomoc (Giddens, 2013), což spadá pod sociální a zdravotní politiku (Haškovcová, 2010).

3 SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO SENIORY

V této kapitole si vymezíme pojmy sociální služby, domov pro seniory a následně pracovník v sociálních službách. Největší pozornost bude věnována definici pracovníka v sociálních službách, protože se k němu vztahuje výzkumná část této práce.

Sociální služby dle zákona č. 108/2006 Sb. *o sociálních službách, v platném znění* (dále jen zákon o sociálních službách) obsahují služby sociálního poradenství, sociální péče a sociální prevence. Sociální služby mají tři formy, v nichž své služby provádějí. Jde o terénní, ambulantní a pobytové služby. Jako terénní služby označujeme služby, které jsou realizovány přímo u klienta, v prostředí, na které je zvyklý. Služba, ve které není zajištěno ubytování, ale jedinec zde sám přichází nebo ho do služby někdo přivede či dopraví, nazýváme ambulantní. V poslední řadě máme služby pobytové, a to jsou služby, které klientům nabízí ubytování, a to přímo v zařízeních sociálních služeb. Do výše zmíněných zařízení spadají například centra denních služeb, domovy se zvláštním režimem, domovy pro seniory aj.

Více se specifikací sociálních služeb nebudeme zabývat. Pro účel naší bakalářské práce je podstatné vymezit si domov pro seniory.

3.1 Domov pro seniory

Domovy pro seniory jsou charakteristická pobytová zařízení, která jsou určena seniorům (Dvořáčková, 2012).

Dle zákona o sociálních službách spadá domov pro seniory do služeb sociální péče, které se snaží zachovat psychickou i fyzickou samostatnost osob v jejich obvyklém prostředí a zároveň zabezpečit, aby se začlenili co nejvíce do svého všedního života. Tyto služby se poskytují v důstojném a co nejméně limitujícím prostředí.

Dle § 49 „*V domovech pro seniory se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby*“

Služba zahrnuje primární činnosti:

- a) poskytnutí ubytování,
- b) poskytnutí stravy,
- c) pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu,
- d) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- e) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,

f) sociálně terapeutické činnosti,

g) aktivizační činnosti,

h) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“

Dle § 73 jsou služby domova pro seniory klientům přístupné za peněžní úhradu.

3.2 Pracovník v sociálních službách

Dle § 116 zákona o sociálních službách je pracovník v sociálních službách definován jako ten, kdo provádí přímou obslužnou péči, mimo jiné v pobytových zařízeních jako například v domově pro seniory. Zde je náplní jeho práce pomáhat seniorům při běžných denních aktivitách, jako je pomoc při hygieně, dbání na čistotu, také motivace k větší samostatnosti, k udržování aktivit a sociálních kontaktů, pomoc při péči o jeho duševního zdraví. Nezbytnými předpoklady pro výkon této profese je svéprávnost, čistý trestní rejstřík, odborná kompetence a zdravotní stav odpovídající potřebám vykonávání této práce. Zdravotní stav vyhodnocuje a schvaluje praktický lékař.

K získání odborné kompetence je potřeba ukončit střední anebo vysokoškolské vzdělání v oboru ošetrovatel, sociální pracovník, ergoterapeut anebo jiný obor uvedený v § 110 zákona o sociálních službách. Další možností je splnění akreditovaného kvalifikačního kurzu, a to nejpozději do osmnácti měsíců od začátku výkonu profese pracovníka v sociálních službách. Před dokončením tohoto kurzu je pracovník povinen vykonávat práci pod dozorem kvalifikovaného a zkušeného pracovníka.

Ze zákona je povinností zaměstnavatele zajistit zaměstnanci další vzdělávání za účelem udržení a rozvíjení jeho kompetencí.

Malíková (2020) udává, že pracovník v sociálních službách v domově pro seniory vykonává činnost podle zákona č. 108/2006 Sb. a navazující vyhlášky č. 505/2006 Sb. v platném znění. Je podřízený osobě stanovené vedením domova, kterou může být vrchní sestra, vedoucí zdravotního nebo sociálního úseku. Obecně je charakterizována práce pracovníka v sociálních službách tak, že má základy a informace z oboru a sociálních služeb, dále klientům pomáhá v základních činnostech, které nemohou zvládat z důvodu snížené soběstačnosti, dále se povinně celoživotně vzdělává, ať už v seminářích nebo jakýchkoli akcích spojených se vzděláváním. Při základních činnostech, které pracovník v sociálních službách provádí, dodržuje standartní postupy, dbá na důstojný výkon své profese a profesionální vystupování. Dodržuje zásady týmové spolupráce a předává svým spolupracovníkům informace, které jsou důležité. Při aktivizaci klienta využívá metody,

kteří jsou podpůrné a stimulační. Stará se o klienty, kteří jsou již v závažném stavu nebo umírající a po smrti se starají o tělo klienta.

Malíková (2020) konkrétně popisuje náplň profese pracovníka v sociálních službách tak, že zajišťuje veškerý úklid, ať už se jedná o pokoje klientů nebo prostory zařízení, dezinfikuje pomůcky, které byly použity, povrchy a prostory, které jsou určeny k tomu, aby byly dezinfikovány. Dbá na používání správného dezinfekčního přípravku. Stará se o použité prádlo klienta, ať už to osobní nebo ložní a při tomto úkonu využívá pracovní pomůcky k tomu určené. Klientům je k dispozici s pomocí příjmu potravy, ať už se jedná o doprovázení klienta do jídelny nebo přípravy jídla u klienta v pokoji tzn. nachystá stůl, který je určen na servírování, pomůže upravit lůžko klienta, pokud je potřeba, tak klienta krmí, eviduje pitný režim, který by měl klient dodržet, chystá tekutiny. Klientovi je nápomocný při aktivitách, které jsou pohybové a prováděné mimo lůžko. Jde převážně o pomoc, kdy jde klient do sedu či lehu, podávání kompenzačních anebo rehabilitačních pomůcek apod. Dále se jedná o pomoc při chůzi, popřípadě převezení na vozíku. Pracovník v sociálních službách napomáhá klientovi, pokud potřebuje, změnit polohu na lůžku a několikrát denně lůžko upravuje, také otevírá a zavírá okno, když je potřeba vyvětrat. Zároveň pomáhá při manipulaci s oblečením, ať už s vysvlékáním nebo oblékáním, tak i se složitějším zacházením se zipem či s knoflíky. Stará se o hygienu klienta, dbá na klientův komfort, předchází nebezpečným situacím, které by se klientovi mohly stát, udržuje kvalitní léčebné zázemí dle pokynů nadřízeného. Klientovi pomáhá při potřebách vyprazdňování a provádí hygienu. Klientovi může být poskytnuta ošetrovatelská péče, která je prováděna pod dozorem všeobecné sestry, a to pouze v základní formě. Informace o klientech předává všeobecné nebo vrchní sestře, příkladem jsou nějaké projevy a chování, nebo jak moc je klient soběstačný. V rámci pokynů všeobecné nebo vrchní sestry se pracovník v sociálních službách stará o umírajícího klienta. Spadá sem naplňování základních potřeb a snaha o poskytnutí psychické podpory. Po smrti klienta se zabývá úklidem, dezinfekcí pokoje a vybavení, které bylo použito u zemřelého. Pokud klient nekomunikuje, pracovník v sociálních službách využívá intuitivní techniky, aby bylo zjištěno, jaké potřeby má a kooperuje s nejbližšími osobami. U klientů jsou používány stimulační a aktivizační metody, je vedená dokumentace, v níž jsou záznamy a individuální plány klientů. Pracovník v sociálních službách může vykonávat i jiné pracovní činnosti, ale to jen v případě, že je má uvedené ve své pracovní smlouvě.

Pracovník v sociálních službách je povinen znát své pravomoci a vědět, že ve své pracovní náplni nemá žádné odborné práce, které by mohl plnit. Může vykonávat jen základní

ošetrovatelskou péči a zároveň pomáhá klientům při každodenních úkonech. Je si vědom svých povinností. Patříčně postupuje dle pracovního harmonogramu, který je daný. Dodržuje týmovou sounáležitost a zároveň kooperuje s ostatními pracovníky, za účelem tvorby, úpravy a reflektování individuálních plánů (Malíková, 2020).

Dle Malíkové (2020) klíčovým ukazatelem produktivity pracovníka v sociálních službách je osobní zájem nejen o tento obor, ale také o získávání informací a znalostí, které bude nadále rozvíjet v rámci svého profesního i osobního růstu. Dále dovednost se samostatně vzdělávat, hledat zajímavosti a nové poznatky z oboru. Velkou roli hraje i to být důsledný a ochotný ve vykonávání zadaných úkonů. Velmi důležité je být empatický a mít kladný a lidský postoj ke klientům. Zároveň je potřeba aplikovat využití ochranných pomůcek, oblečení a obuvi, které jsou nařízené zařízením.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Tato kapitola pojednává již o samotném výzkumném šetření. Výzkum se zaměřuje na umírání a smrt pohledem pracovníků domova pro seniory, a také jak tato problematika ovlivňuje jejich profesní a osobní život.

4.1 Výzkumný problém

Umírání a smrt jsou zajímavými, ale tabuizovanými tématy. Vágnerová (2007) umírání popisuje, jako proces, který má u každého staršího jedince individuální trvání a Thorová (2015) ji označuje za poslední etapu našeho života. Výsledkem procesu umírání je smrt (Thorová, 2015). Smrt dle Kupky (2014) není tématem, na které bychom měli nahlížet jako na něco smutného nebo bolestivého. Popisuje, že je velmi důležité žít přítomným okamžikem. Pokud víme, že se smrti nevyhneme a dokážeme si tuto skutečnost připustit, začneme si více vážit času a prožitků v našem životě. Dle Vágnerové (2007) se tabuizováním smrti rozumí, že lidé o tomto tématu neradi mluví a někteří se jím dokonce úplně odmítají zabývat.

V pobytových zařízeních jako jsou domovy pro seniory se témata umírání a smrti vyskytují běžně (Malíková, 2020), a proto chceme zkoumat prožitky a zkušenosti pracovníků v sociálních službách v přímé obslužné péči. Dle Hrozenské a Dvořáčkové (2013) pracovník v pomáhající profesi je všestranně formovaný jedinec. Má vztah ke své profesi, k lidem ve svém okolí, sám k sobě, k celému vesmíru a hodnotám v životě. Zároveň se musí potýkat s otázkami, které jsou úzce spjaté se vztahem ke zdraví, nemoci, náboženskému vyznání, ale i k životu a smrti, neboť pracuje s osobami v těžké životní situaci.

Výzkumný problém této bakalářské práce byl stanoven jako umírání a smrt pohledem pracovníků domova pro seniory.

4.2 Výzkumné cíle a výzkumné otázky

Hlavním výzkumný cíl:

HVC: Odhalit zkušenosti pracovníků domova pro seniory s umíráním a smrtí.

Dílčí výzkumné cíle:

DVC₁: Zanalyzovat prožitky pracovníků domova pro seniory, kteří se setkávají s umíráním a smrtí klientů.

DVC₂: Odkrýt, jak se tyto prožitky promítají do profesního života pracovníků domova pro seniory.

DVC₃: Odkrýt, jak se tyto prožitky promítají do osobního života pracovníků domova pro seniory.

Hlavní výzkumná otázka:

HVO: Jaké jsou zkušenosti pracovníků domova pro seniory s umíráním a smrtí?

Díličí výzkumné otázky:

DVO₁: Jaké jsou prožitky pracovníků domova pro seniory, kteří se setkávají s umíráním a smrtí klientů?

DVO₂: Jak se tyto prožitky promítají do profesního života pracovníků domova pro seniory?

DVO₃: Jak se tyto prožitky promítají do osobního života pracovníků domova pro seniory?

4.3 Pojetí výzkumu a design výzkumu

Za účelem porozumění způsobu nahlížení pracovníků domova pro seniory na umírání a smrt a z důvodu citlivosti a hloubky tématu volíme kvalitativní výzkumné pojetí, neboť hledáme odpověď na otázku, jak vnímají danou problematiku, a jak se odráží zkušenosti spjaté s umíráním a smrtí v jejich profesi, a zároveň zda ovlivňují jejich osobní život.

Zvoleným designem výzkumu je interpretativní fenomenologická analýza. Dle Koutné Kostíkové a Čermáka (2013) je IPA „... porozumění žité zkušenosti člověka. Pomáhá nám detailně prozkoumat, jak člověk utváří význam své zkušenosti, což nám umožňuje porozumět jednotlivé události nebo procesu – fenoménu.“

4.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je homogenní, představují ho 4 pracovnice přímé obslužné péče domova pro seniory na pozici pracovníků v sociálních službách. Homogenita vzorku je klíčová pro výběr respondentů, stejně tak je klíčové, abychom měli bohatě nasycená data, a proto se volí vzorek 3-6 respondentů (Koutná Kostíková a Čermák, 2013).

Zvolili jsme výzkumný soubor pouze z jednoho zařízení, protože dle Koutné Kostíkové a Čermáka (2013) se v interpretativní fenomenologické analýze volí záměrný výběr respondentů, tzn. aby naše výzkumná otázka byla relevantní, musíme záměrně zvolit a popsat daný okruh jedinců.

Švaříček a Šed'ová (2007) uvádějí, že Rubin a Rubinová, pokládají za důležité četné životní zkušenosti se zkoumaným fenoménem, a proto bylo toto kritérium pro výběr účastníků rozhovoru klíčové.

4.5 Výzkumný nástroj

V rámci kvalitativně orientované výzkumné otázky, v níž se zaměřujeme na zjištění způsobů nahlížení pracovníků domova pro seniory na umírání a smrt, jsme jako techniku výzkumného šetření zvolili polostrukturovaný rozhovor, který dle Koutné Kostínkové a Čermáka (2013) je typický pro IPA, jež se zaměřuje na zkušenosti a prožitky, a nás zajímá, jak se promítá zkušenost se smrtí a umíráním v profesním a osobním životě pracovníkům domova pro seniory.

Rozhovor probíhal se čtyřmi pracovníci v sociálních službách ve vybraném domově pro seniory. V rámci zpracování získaných informací byly veškeré rozhovory anonymizovány a byly využity pouze a výhradně pro zpracování tohoto výzkumu. Účastnice výzkumu byly s těmito fakty seznámeny před zahájením rozhovorů. Zároveň byl kladen požadavek ze strany zařízení, aby byly otázky předem zaslány ke kontrole.

Otázky do rozhovoru, které uvádíme v příloze, jsou zaměřeny na zkušenosti pracovníků domova pro seniory s umíráním a smrtí. Na začátek našeho rozhovoru jsme zařadili úvodní otázky, které nám pomohly se seznámit s účastnicemi rozhovoru.

Za účelem zjištění, jaké jsou vnímané prožitky pracovníků domova pro seniory, kteří čelí umírání a smrti klientů (DVO₁), se ptáme na otázky, jaké jsou prožitky pracovníků domova pro seniory, kteří se setkávají s umíráním a smrtí klientů.

Na to, jaký má vliv tato problematika na profesní život pracovníků domova pro seniory (DVO₂), pokládáme otázky, jak se tyto prožitky promítají do profesního života pracovníků domova pro seniory.

Na to, jaký má vliv tato problematika na osobní život pracovníků domova pro seniory (DVO₃), pokládáme otázky, jak se tyto prožitky promítají do osobního života pracovníků domova pro seniory.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Zvolená kvalitativní metoda, kterou je interpretativní fenomenologická analýza (dále jen IPA) dle Koutné Kostínekové a Čermáka (2013) je zcela zásadní pro to, abychom byli schopni pochopit konkrétní skutečnosti, které se jedinci v rámci jeho osobního jednání udály. To mu vytvořilo zkušenost, ze které daný jedinec vychází. Jedná se o tzv. žitou zkušenost jedince. Nacházíme význam v jeho chování, které je utvořeno jeho prožitou zkušeností, jenž on sám disponuje a přisuzuje mu tak jeho smysl. Do IPA řadíme práci s tzv. hermeneutickým kruhem, což znamená, že se respondent snaží pochopit sám sebe na základě své prožité osobní zkušenosti v porovnání se stanoveným jevem. Současně výzkumník usiluje o pochopení respondenta včetně postupu, kterým účastník rozhovoru došel ke svému závěru.

Data, která jsme získali formou polostrukturovaného rozhovoru byla po celou dobu nahrávána na mobilní zařízení. Po skončení rozhovoru byla nahrávka uložena a následně byla převedena do psané podoby.

Dle Koutné Kostínekové a Čermáka (2013) jsou v IPA dvě existující možnosti, jak můžeme provádět analýzu rozhovorů. Tím prvním je, že se využijí témata z prvního rozhovoru, abychom se zorientovali i v ostatních případech. Druhá možnost je, že se bude každý rozhovor analyzovat zvlášť, tedy od samého začátku a témata se budou stylizovat odlišně. Je to možnost, která nám ponechá individualitu každého případu, proto se jedná o analýzu, ze které budeme v této bakalářské práci vycházet.

Postup analýzy začíná **nultou fází**. V této fázi je doporučeno, aby výzkumník provedl reflexi své osobní zkušenosti se zkoumaným jevem. Tu můžeme realizovat buď jako dialog se sebou samým anebo oslovit někoho jiného, kdo by byl ochotný s námi uskutečnit rozhovor zaměřený na stanovené téma. **První fáze** analýzy je opakované čtení. Zde je důležité, abychom se zaměřili na respondenta a na to, jak vnímá okolní svět. Opakovaným čtením přepsaného rozhovoru se snažíme o empatii s respondentem ve snaze o větší pochopení materiálu pro jeho další kvalitnější zpracování. **Druhým krokem** analýzy jsou poznámky a komentáře, které mají za cíl zaznamenávat důležité a poutavé části zkoumaného rozhovoru. V této fázi je možné postupovat stylem, kdy si zvýrazníme ty části textu, které vnímáme jako podstatné. Následně se snažíme o co nejpřiléhavější popis – charakteristiku zvýrazněné části při zachování stručnosti. **Třetí fáze** je založena na tom, že se snažíme naše vytvořené poznámky a komentáře přeformulovat do témat, která budou patřičná a vhodná pro hodnotné zachycení zkušenosti respondenta. **Ve čtvrtém kroku** se snažíme shlukovat

témata, která se k sobě nejvíce hodí. V **páté fázi** se přechází k analýze dalšího rozhovoru. **Posledním krokem, tedy šestou fází**, je hledání vzorců napříč zkoumanými rozhovory. Dochází k tomu, že propojujeme zkušenosti a prožitky respondentů, hledáme souvislosti mezi nimi a zároveň se zaměřujeme na to, jaké z témat je pro respondenty nejsilnější (Koutná Kostínková a Čermák, 2013).

5.1 Analýza dat

V analýze dat, jsme se z důvodu využití druhého postupu dle Koutné Kostínkové a Čermáka (2013) věnovali každému případu zvlášť, tedy jsme u každé respondentky rozepsali jednotlivá témata samostatně.

Respondentka 1

Tabulka 1 Respondentka 1

Témata	Kódy
<p style="text-align: center;">Poslání</p>	<p>poslání, zkušenost z dětství, potřebnost, užitečnost, volba profese, pokračování předešlé práce, praxe, brigáda, hlavní pracovní poměr, zkušenosti v rámci praxe, počítat se smrtí, praxe a smrt, vnímání smrti, 25 let v oboru, zkušenosti z charity, terénní pracovní, fungování rodiny seniora, zájem o téma, zařízení pomáhá skrze pracovníky, následování vlastního cíle, práce se seniory, naslouchání klientům, setkávání se se smrtí, vyprávění klientů, pomoc něco změnit, možnost něco prosadit, ulehčit v trápení, klient neumírá sám, přítomnost pracovníků, poslání promítnuto do umírání, konečná smrt</p>
<p style="text-align: center;">Víra</p>	<p>klient bližší srdci, prožitek, úleva, víra hraje roli, uzavřená kapitola, techniky vyrovnávání, křesťanský přístup, modlitba, křížek na čelo, otevření okna, péče o tělo, světýlko na cestu – zapálení svíčky, osobní</p>

	smíření, osobní pomoc, smrt k životu patří, konec utrpení, vzpomínky
Smrt – konec bolesti	čekání na smrt, srozumění, smrt součást života, specifika každého domova, zkušenost umírání mladších klientů, neměnná práce, stejnorodost, změna stavu klienta, individuální, prožitek z umírání, zasáhnutí smrtí klientky, přítomnost u umírání, poslední chvíle, těžké umírání, nedořešené, častější kontrola klienta, přání smrti, konec bolesti, nelze se připravit, situace smrti, individuální vyrovnávání se smrtí, dobré podmínky, doopatrování klienta, počítat se smrtí, vztah ke smrti, konec utrpení, viditelné detaily, snaha uklidnit klienta, člověk umře stejně, zalíbení hospicové péče, srovnávání péče o umírající, práce s lidmi, role věku, daleká smrt, vzdálená smrt mladému člověku, osobní dotek smrti, nepřímý dotek smrti klienta, změna přemýšlení nad smrtí, zkušenosti s věkem, připravena na smrt, nezlehčování tématu, důstojné umírání, ukončení pozemského života, absence každodenní smrti

U respondentky 1 vzešla témata z kódování rozhovoru, které nazýváme jako Poslání, Víra a Smrt – konec bolesti. Každé toto téma obsahuje analýzu výsledků a zároveň také přímé citace respondentčina vyjádření k dané situaci a problematice.

Respondentka 1 působila v rozhovoru velmi mile, laskavě a klidně. Témata vzešla ze způsobu rozdělení kódovaných částí, které jsme následně pomocí kódů seskupovali k sobě. Respondentka 1 hodně odkazuje na své povolání, které vnímá jako poslání. Od toho se pak odvíjelo přiřazování otázek a kódů do tématu nazvané Poslání. K tomuto tématu přiřazujeme

vše, co považujeme za podstatné k jejímu poslání tedy její profesi, tzn. praxi, nynější práci, důvod, proč zatoužila pomáhat a uvědomění, že chce pracovat se seniory. Dále jsme vytvořili téma Víra, kdy z respondentky 1 vnímáme sílu její víry. Do tohoto tématu řadíme vše, co je pro respondentku 1 spojeno s vírou a přístupem k umírání a smrti klientů. Posledním tématem, které nám vzešlo je Smrt – konec bolesti. Respondentka 1 smrt vnímá jako součást života a zároveň poukazuje na to, že je ráda, že klienta už nic více nebolí.

POSLÁNÍ

Respondentka 1 svou práci vnímá a nazývá „...poslání...“ Tuto profesi pracovníka v sociálních službách si zvolila především z důvodu toho, že chtěla pracovat s dětmi nebo se seniory. Taky ji ovlivnila zkušenost s babičkou, která se starala o svou maminku. Respondentka 1 zatoužila být užitečná a potřebná, proto si zvolila profesi pracovníka v sociálních službách. Začala pracovat v domově pro seniory a je to pokračování její předešlé práce. Během praxe měla možnost poznat a vidět mnoho různých životních situací, které v zařízení musí řešit, a jak sama řekla „...v této profesi člověk musí počítat s tím, že se s tou smrtí setká.“ Dozvěděli jsme se, že na praxi v rámci brigády smrt cítila a vnímala, ale ještě se jí tak moc nedotýkala, protože s těmi klienty nebyla každý den. Praxi v tomto oboru má respondentka již 25 let a má i zkušenosti z domova seniorů v Luhačovicích. Když se vdala a přestěhovala do Olomouce, tak začala pracovat v charitě. Tuto práci si chtěla vyzkoušet z důvodu poznání fungování rodin, kde je potřeba tato péče. V charitě byla na pozici terénního pracovníka, kde pracovala před mateřskou dovolenou necelý rok. Po mateřské dovolené se opět věnovala práci se seniory a v domově pro seniory pracuje již 11 let. Jak bylo zmíněno, nevnímá svou profesi jako práci, ale „...jako poslání...“ Vnímá to tak, že kdyby tuto profesi brala jako práci, tak by na této pozici už nemohla být. Popisuje nám, jak personál v domově pro seniory pracuje s lidmi, kteří už třeba nikoho nemají nebo se o ně rodina již nedokáže postarat. Svě poslání vnímala na začátku tak, že „...věděla jsem, že prostě to opravdu chci. Šla jsem si za tím, že chci pracovat se starýma lidma...“ Věděla, že chce lidem pomoci u nich něco změnit, prosadit anebo ulehčit člověku v trápení. Z respondentky 1 a jejího povídání vnímáme, jak laskavě tuto profesi prožívá a zároveň poukazuje na to, že ji naplňují prožitky a zážitky jejich klientů. Všimáme si, že respondentka 1 popisuje, jak je nejen ona, ale i samotní klienti vděční, že mohou své příběhy s někým sdílet, i když jde někdy o velmi smutné příběhy. Respondentka 1 například uvádí, že klienti popisují i smrt vlastního dítěte, kdy to pro ně není lehké téma, ale sami na tyto situace zavzpomínají a respondentka 1 uvádí, že „...my s tou smrtí se setkáváme i díky jejich

vyprávění... “ S každodenní přítomností umírání a smrti v profesi respondentka 1 uvádí, že se její poslání promítlo do umírání a zároveň se ke smrti staví tak, že „...smrt je konečná...“ Se smrtí se má v životě počítat a žádný člověk „...nemá právo v životě trpět za nic...“

VÍRA

Na vyrovnávání konkrétní techniky nemá, avšak pokud ten člověk zemře a leží ještě na pokoji, tak respondentka 1 jde, udělá křížek na čelo, pomodlí se a odchází z pokoje. Člověk na pokoji leží dvě hodiny po úmrtí, a poté ho odváží pohřební služba. Respondentka 1 popisuje jak člověk, pokud ještě „...jak my říkáme nevychládl...“, tak ho umyjí, oblečou, nachystají, otevřou okno a zapálí svíčku. Svíčku respondentka 1 zapaluje, protože jí to pomáhá a uvádí „Říká se, že prostě aby bylo světýlko na cestu, tak to mi vykládala vždycky babička...“ Respondentka 1 popisuje, že neví, proč to dělá, ale myslí si, že to má spojitost s tím, co jí říkávala její babička. Pokoj pouklízí a zamknou. Další postupy jsou v kompetenci sociálních pracovníků. Do tématu Víry můžeme zařadit i vyrovnávání se se samotnou smrtí, které je pro respondentku 1 individuální. Popisuje, že může být některý klient bližší našemu srdci, ale když ten klient zemře, tak v sobě cítí opět úlevu, že zemřel „...vím že ten člověk už je doma a že netrpí.“ Popisuje nám, že když jde o věřícího člověka, tak se ten člověk těší domů tedy k Pánu Bohu. Naopak pokud jde o nevěřícího člověka, tak „...řeknou že něco cítí, že se vnitřně modlí...“

Zároveň prvky z tohoto tématu můžeme propojit s tématem Smrt – konec bolesti, a to z důvodu provázanosti respondentčina vyprávění a její víry v kontextu umírání a smrti.

SMRT-KONEC BOLESTI

Obavy z tématu umírání a smrti respondentka 1 ze své zkušenosti s babičkou, která se starala o svou maminku uvádí, že se vědělo, že smrt jednou přijde. My sami ale nevíme, kdy přesně to bude. Témata smrti a umírání vnímá jako „...smutné téma, ale zároveň i krásné téma, protože ta smrt k tomu životu patří.“ Z předchozí pozice má respondentka 1 zkušenosti i s umíráním mladších klientů, ale ve své podstatě jí práce přijde „...stejná, práce se nemění, je to práce s lidmi, je to práce náročná.“ Uvědomuje si, jak rychle se může změnit klientův stav, a to klidně i během půl hodiny. Setkávání s umíráním je pro respondentku 1 individuální, protože záleží na tom, jak který klient byl bližší jejímu srdci. Prožitek měla v tom, že se starala o stoletou paní. Popisuje, jak jí smrt této klientky zasáhla a jak to prožívala. Klientka byla věřící paní, respondentka 1 s ní měla pozitivní vztah, ale klientčin zdravotní stav se zhoršoval a respondentka 1 uvádí „Já jsem věděla, že jde domů...“

Vzpomíná na to, že díky svým kolegyním mohla být s klientkou, držet ji za ruku, hladit ji a modlit se. Roli při umírání klienta respondentka 1 zastává názor, že „...*toto v těch sociálních službách není jak kdyby dořešené...*“, čímž myslela to, že se za klientem snaží chodit. Klienta častěji kontrolují, ale bohužel ho nemohou nějak déle držet za ruku nebo u něho sedět, protože na oddělení mají více klientů, o které se musí také postarat. Svě prožívání z umírání klienta řeší tak, že klientovi smrt přeje, ovšem je to z důvodu toho, že už ho nic nebude bolet. Je ráda, že klient mohl umřít v klidu, že netrpěl a odešel z tohoto světa, ale „...*na tu situaci se člověk nemůže připravit.*“ Jak jsme již popsali v tématu Víry, pro respondentku 1 je vyrovnávání se se smrtí individuální, ale v tomto tématu se snažíme přiblížit, že je respondentka 1 ráda, že umře člověk v podmínkách jako jsou u nich v domově tzn. v dobrých podmínkách. Klient má kolem sebe lidi a respondentka 1 vnitřně cítí „...*že je to dobře, že prostě už ho opravdu nic nebolí.*“ Je ráda, že mohli toho klienta doopatrovat tak, jak to cítili. S každodenní přítomností umírání a smrti v profesi se respondentka 1 vyjadřuje tak, že „...*smrt je konečná...*“ Se smrtí se má v životě počítat a žádný člověk nemá právo v životě za nic trpět. Vyrovnávání respondentky 1 s klienty, kteří vnímají je takový, že vidí, že klient má strach. „...*Vidíte to na něm, vidíte to v jeho očích někdo prostě bojuje sám se sebou, že ještě umřít nechce.*“, zatímco člověk, který nevnímá je uvězněný sám v sobě a nic neřekne. Dle respondentky 1 má pořád stejný výraz v obličeji „...*Stejný pohled jo, ale když třeba ho něco bolí tak ten pohled se změní.*“ Respondentka 1 taky uvádí, že je bohužel velmi těžké poznat, kdy ten konec přijde, ale ten člověk zemře stejně, ať už vnímá nebo nevnímá. Rozdíl mezi úmrtí v jejich zařízení a v nemocnici vnímá tak, že péče je trošku jiná. V nemocnici byla na praxi. Sice se s umíráním úplně tak nesešla ale ví, že v nemocnicích mohou disponovat s více tisíci léky, zatímco u nich v zařízení vše řeší s jejich paní doktorkou a podle jejího vyšetření zjistí, jaký stav klienta je a „...*pokud je to terminální stav a to se stává, tak prostě tomu člověku prostě dáváme už jenom napít jo, osušíme rty a prostě pomalu ho necháme jako odejít.*“ Respondentka 1 popisuje, že čím víc člověk stárne, tak se baví s klienty trošku jinak a zároveň i jinak přemýšlí nad smrtí. Když byl člověk mladý, tak smrt dle respondentky 1 vnímal tak, že je hodně vzdálená, že se ho nedotýká, ale teď, když už má nějaký věk, tak tu smrt vnímá jako součást lidského života. Uvádí, že pokud se jich nějaká smrt dotýká, tak například smrt rodičů. Zmiňuje svoji maminku, která už nežije, ale pokud to je například ten klient, tak se jí to „...*vnitřně osobně se nás to nedotýká.*“ Sama smrt vnímá tak, že jí zkušenosti z práce v osobním životě hodně daly. Jak sama uvádí, je na smrt připravená, téma nezlehčuje „...*ale vím že je to dobře, že ten člověk ukončí ten pozemský život v důstojném umírání.*“ Respondentka 1 zároveň může srovnávat, jak prožívá

umírání a smrt oproti ostatním lidem nebo svým kamarádkám, které se třeba s tou smrtí nesečkáávají každý den „...*tak daleko hůř to přijímají, protože oni to přijímají – oni s tím nepočítají.*“ Respondentka 1 to vnímá tak, že „...*vím, že prostě ta smrt přijde a já ji beru součástí svého života.*“

Respondentka 2

Tabulka 2 Respondentka 2

Témata	Kódy
Životní smysl v pomáhajících profesích	pomáhající profese, práce u zvířat, životní smysl, těžkosti v životě, vztah se zvířaty, ochrana bezmocných, pomáhat druhým, praxe, nabídka práce, smysl života, porozumění, 15 let praxe v oboru, informace jiných zařízení, zkušenosti jiného oddělení, potřebná profese, nedocenená, postřehy z práce, nadšení, elán, touha, potřeba, plnit přání, odlišné vnímání, střízlivější přístup, zajištění potřeb klientů, soucit, snaha, obětování se, osobní zranitelnost, existovat pro rodinu, inventura v sobě, omezený zdroj síly, láska k bližnímu, vyhoření, uvědomění, potřeba oddělit práci, zavřít dveře, vybalancování práce a osobního života, potřeba odevzdat, cesta života, osobní problémy
Víra	symbolicky křesťanské gesto
a) Celoživotní téma umírání a smrti	připravena na umírání a smrt, bez obav, zájem o téma, celoživotní téma, těžkosti v rodině, hledání smyslu, smysl utrpení, završení života, blízko smrti beze strachu

b) Konec trápení	individuální prožívání, klientova odlišnost, myšlenka vyprovázení, individuální vyrovnávání se smrtí, úleva, víra v Boha, mše svatá, modlitba, konec trápení, křesťanské rituály, bez rozdílů, myšlenka, klient cítí, těžké umírání v nemocnici, důležitost doprovázení, zkušenost v hospici, zařízení vs. nemocnice, situace umírání klientky, rozdíl smíření, věřící a nevěřící člověk, potřeba personálu, osobní důležitost, rodí dítě = zaniká život, kruh života, prostředí, vnímání klientových potřeb, bolestné momenty, smrt jako tajemství, úcta, pokora ke stáří, ambice, nedostatek personálu, důležitost naslouchání, důležitá profese, titul nehraje roli, vlídná slova, smrt není těžká, umírání je těžké, víra jako pomocník
-------------------------	---

„Šťěstím ve stáří je harmonie se sebou samým. Šťěstím ve stáří je netrpět bolestí. Šťěstím ve stáří je nesbírat věci, ale zážitky. Stáří patří k životu tak, jako k lesu patří i staré stromy. Mladé i staré stromy rostou pohromadě, nepřekážejí si, ale doplňují se.“ (Respondentka 2, citace z FB)

Uvedený citát je z facebookové stránky, který se respondentce 2 moc líbil. Viděla v něm souvislost s tématem a chtěla ho sdílet s námi, společně se svou myšlenkou k tomuto citátu. Dle respondentky 2 je smrt v naší společnosti vytěsněná, a tedy „...v dnešní společnosti tabu...“ Respondentčinou hlavní myšlenkou je to, že by byla ráda, kdyby se obnovilo to „...že ta úcta ke stáří bude větší...“ Z důvodu toho, že „...stáří nám má co předat.“, ale dnešní společnost to nevidí.

Respondentka 2 působí jako velmi sečtělá paní, která má velký zájem o svou profesi, o pomoc druhým a o smysl života, díky kterému se dostala k tématům umírání a smrti. Témata u respondentky 2, která nám vzešla z kódování rozhovorů se nazývají Životní smysl

v pomáhajících profesích a Víra. Do tématu Víry zahrnujeme subtémata Celoživotní téma umírání a smrti a Konec trápení.

Téma Životní smysl v pomáhajících profesích jsme zvolili z důvodu toho, že respondentka 2 vidí životní smysl v pomoci druhým a v ochraně bezmocných. Do tohoto tématu řadíme vše, co se týká její profese, praxe, zkušenosti a přístupu i ve vnímání profese. Druhé téma, které jsme nazvali Víra má dvě subtémata, a těmi jsou Celoživotní téma umírání a smrti a Konec trápení. Jak vyplývá z názvu, respondentka 2 má velmi propojené vnitřní vnímání víry a její zaměření na smysl života, od kterého se dostala hlavně k tématům umírání a smrti. Řadíme sem například její životní zkušenosti, víru v Boha a konec trápení klientů.

ŽIVOTNÍ SMYSL V POMÁHAJÍCÍCH PROFESÍCH

Respondentka 2 od mládí tíhla k práci v pomáhajících profesích. Pracovala u zvířat, chtěla pracovat s dětmi, se seniory anebo s lidmi handicapovanými. V práci v pomáhajících profesích, jak sama říká „...*tak nějak jsem v tom viděla životní smysl.*“ Životní a zároveň největší smysl respondentka 2 vidí v pomoci druhým. Chtěla „...*pomáhat tam, kde jsou lidé upozaděni.*“ Jak již bylo zmíněno pracovala u zvířat a to, protože si v životě hodně prožila a vnímala to tak „...*že zvířata neublíží, ale lidé ano, tak jsem měla bližší vztah ke zvířatům.*“ Sama popisuje, že jak člověk sílil, rostl a vnímal, tak pochopila, že chce dělat něco, co by tomu bylo podobné „...*a to pomáhat, ochraňovat tam, kde je ten člověk bezmocný.*“ Respondentka 2 se začala zabývat samotným smyslem života, a to ještě před umíráním a smrtí. Pochopila, že nic není „...*v honbě za ziskem...*“, titulem anebo v tom se mít „...*strašně dobře...*“, ale hledala „...*v té víře, když jsem se obracela nahoru, tak ty otázky mi byly zodpovězeny tím způsobem, že jsem pochopila, že to není v těch pozemských věcech, ale je to v tom co víš, v tom co hledáš, v srdci, okolo sebe, nad sebou a že tyto pomíjivé věci mě nemůžou už ani nikdy uspokojit...*“ Uvědomuje si, že všechno co ví je nad všechno, a to jí taky formulovalo dál. Dle respondentky 2 lidé zjišťují „...*že smysl člověka je vlastně být užitečný v životě, a ne si ten život užít. Zjistí, že se honili za iluzí života jako takového, a že se dá žít život s užíváním, ale nikdy ne na úkor druhých, ale člověk roste v té prospěšnosti druhým. Ne jakoby sám za sebe.*“ V rámci praxe respondentce 2 byla nabídnuta práce v domově seniorů jako trvalé zaměstnání. Praxi v tomto oboru má respondentka již 15 let. Je vděčná za zkušenosti i z jiných oddělení, čerpala informace i z jiných zařízení a díky své kamarádce, která pracuje v jiném domově pro seniory, měla možnost porovnávat jedno zařízení s druhým. Respondentka 2 prožívá svou profesi tak, že jí vždy „...*vnímala jako velmi potřebnou a v dnešní době...*“ jí přijde „...*nedocenená, pomíjivá...*“ Zároveň si všímá,

že „...lidi až na sklonku života, o které vlastně pečujeme si uvědomují, jak moc je důležitá.“ Respondentka 2 vzpomíná, jak profesi vnímala na začátku, kdy do profese nastupovala s „...nadšením, mladickým elánem...“ a potřebou pomoci lidem splnit jejich přání. Postupem času dle respondentky 2 člověk zjišťuje, že během 15 let už může být člověk „...jinde, než byl na začátku...“ a „...už to беру jinak, strážlivěji a vlastně už se do toho tak emotivně jako nepokládám.“ Roli při umírání klienta má takovou, že obstarává potřeby všech klientů. Těmi jsou hygiena, jídlo, umývání, aktivizace, a když „...někdo umírá a mám čas, tak vlastně jdu k tomu klientovi, sednu si k němu, chytanu ho za ruku.“ Na otázku, zda zkušenosti z její práce ovlivňují prožívání v jejím osobním životě nám respondentka 2 odpověděla tak, že když začínala, tak „...hodně obětovala...“ a hodně ze sebe dávala. Tím trpěla její rodina. Uvádí, že se člověk učí postupně a zjistila, že i vyhořela a musela si v sobě udělat pořádek „...že to tak vlastně nejde, že musím existovat vlastně, že musím oddělit práci a vlastně zavřu dveře a musím existovat jako doma pro své vlastní rodinné příslušníky...“ Popisuje nám, jak jí už nezbyvalo moc sil a musela udělat „...inventuru v sobě...“. Dále, že nemůže „...suplovat ty rodinné příslušníky.“ Může je třeba zastoupit ve smrti tak, že podá ruku, udělá křížek na čelo, pomodlí se, ale citové emoce nebo ze sebe vydávat více nemůže a „...musím se, jak kdyby od toho oprostit.“ Dodává, že má svoji práci i lidi moc ráda, ale pochopila že má „...omezený zdroj síly v sobě...“, a že to musí udělat tak, aby „...mohla fungovat v zaměstnání i potom doma.“

VÍRA

Téma Víra dělíme na dvě subtémata, a to na Celoživotní téma umírání a smrti a Konec trápení.

Do samotného tématu Víry nám spadá část otázky, která se zabývá rolí respondentky 2 při umírání klienta. Respondentka 2 si nejenže sedne ke klientovi a chytne ho za ruku, ale zároveň když zemře, dává křížek na čelo, což je typický symbol křesťanství a klienta se snaží „...jak kdyby ho vyprovodit.“

a) CELOŽIVOTNÍ TÉMA UMÍRÁNÍ A SMRTI

Respondentka 2 byla připravena na to, že se bude setkávat s umíráním a smrtí klientů. Obavy z tohoto tématu neměla, protože se o toto téma zajímala a zajímá. Téma umírání a smrti, jak sama popisuje „...mě to téma provází celý život.“ Od respondentky 2 se dozvídáme, proč a co ji přivedlo k umírání a smrti a jak to, že ji provází celý život. Důvodem jsou těžkosti a zkušenosti v jejím životě. Popisuje nám, že po smrti babičky se starala o svou

handicapovanou sestru, v té době i o svou maminku a převzala tak „...otěže...“ Hledala smysl, proč se děje to zlé jí a její rodině. Smysl hledala hlavně z důvodu toho, že její rodina byla věřící a uvádí, že to byli hodní lidé, kteří nikomu nic neudělali, a i tak „...pro nás byl ten život hodně těžký...“ Uvádí, že když se člověk začne zabývat tématem smyslu života „...tak se zákonitě potom dostáváte k tomu umírání...“ Sama se dostala k Elisabeth Kübler - Rossové a popisuje, že „...je to o smyslu utrpení v tom životě a potom vlastně o konci života, protože to utrpení vás tam svým způsobem dovede.“ Pochopila, že lidi o utrpení v životě mluvit nechtějí, že je pro ně snazší žít „...v tom, že se nic neděje...“, ale k otázkám o utrpení se dostanou až na sklonku života. Uvádí, že někteří možná ne, ale že většina se k tomu dostane v období smrti. Na otázku, kdy popisuje respondentka 2 jak se cítí, když se setkává s umíráním klienta se opět dostáváme k odpovědi, že se tímto tématem zaobírá celý život a moc dobře věděla, že je zároveň velmi blízko smrti, která ji ale neděsí. Uvádí, že „...přijímám to jako součást života, završení, etapa života...“

b) KONEC TRÁPENÍ

Respondentka 2 řeší své prožívání tak, že když klient umírá, je to pro ni individuální, protože pro respondentku 2 není každý klient stejný. Jak sama popisuje „K někomu má člověk blíž, k někomu má člověk dál...“ Klienta vyprovází s myšlenkou, že už je na „...druhém břehu, že už je mu líp, že už se netrápí...“ Respondentka 2 popisuje, jak se cítí, když klient zemře „Je to zase individuální...“, když jí je člověk bližší, tak za něho zapálí svíčku a je ráda, že je mu lépe „...že už se netrápí.“ Respondentka 2 uvádí, že je věřící, a když jde do „...kostela, ať už na mši nebo mimo mši, tak vlastně tu modlitbu tam dám za toho zemřelého.“ S každodenní přítomností umírání a smrti v profesi se vyrovnává tak, že přijde domů, zapálí svíčku a řekne si, že „...člověku už je líp, už je ted'ka někde jinde, už se netrápí, už ty fyzické obtíže zmizely...“, a to v kostele anebo na hřbitově. Vyrovnávání podle stavu klienta si respondentka 2 myslí, že se dalece „...neliší...“ Zastává myšlenku, že ať už klient vnímá nebo nevnímá, tak „...že všichni i když se ubírají na ten druhý břeh, tak že asi cítí...“, když u nich někdo je. Respondentka 2 na otázku, zda vnímá rozdíl mezi úmrtím v jejich zařízení a úmrtím v nemocnici odpověděla tak, že si myslí, že v „...nemocnici se umírá hodně těžko...“ Člověk umírá za plentou během běžného provozu a smrt ji přijde „...jakoby těsněná, že ten klient tam umírá umírá sám.“ Respondentka 2 dokonce navštívila hospic, kde měla den stáže a viděla chod tohoto hospicového zařízení. Myslí si, že „...provázení k smrti, které tady ještě není, je strašně důležité...“ a dodává, že záleží na tom, jak ten umírající člověk odchází. Dle respondentky 2 hodně záleží na tom, jestli si člověk v sobě

nese nějaké myšlenky nenávisti nebo už je smířený se smrtí a uvádí, že „...věřící lidi jsou víc smíření, než ti nevěřící...“ V odpovědi se znovu vracela k hospici, kdy jí přišlo „...že tam je ta smrt tak jako příjemná nebo laskavá.“ Respondentka 2 dále zmiňuje, že by klienti spíše chtěli „...umřít v tom domácím prostředí na té posteli, kde jsou zvyklí...“ Popisuje nám, že si myslí, že umírání v jejich zařízení je snazší než v nemocnici, ale záleží, kolik jich je na směně. Poukazuje na to, že by bylo lepší, kdyby bylo více personálu anebo „...vyloženě člověk, který by vlastně byl tam nápomocný tomu umírajícímu na jakémkoliv oddělení jako doprovázející...“ Také vzpomíná na jednu událost, kdy se zdravotní sestřičkou byly za paní, která umírala. Obě šly k ní a každá ji vzala za jednu ruku a vnímaly to „...jako když se rodí dítě tak vlastně tak stejně tak zaniká život. Když se rodí tak je stejně na plenkách a pije vlastně jak kdyby z toho pítka a ten závěr života vlastně je úplně to samé.“ a dodává „...život je takový jako kruh, kdy se jenom vracíme někam.“ Na otázku, jak její předešlé zkušenosti s umíráním klientů ovlivňuje její práci s dalšími klienty respondentka 2 odpovídá tak, že si myslí, že čím je starší tak vidí „...potřeby toho klienta jako umřít beze strachu, v klidu, smířený, nejlépe jakoby v kruhu té rodiny...“ a popisuje, že ne každá rodina se přijde za klientem rozloučit. Zároveň uvádí, že některé „...rodiny ani nechtějí toho klienta vidět, a to je teda hodně bolestné.“ Popisuje, jak ji smrt jako taková nikdy neděsila, ale zjišťuje „...že smrt je takové velké tajemství.“ Otázka byla rozvinuta, zda si respondentka 2 nějak drží odstup od klientů, a v ní nám popisuje, jak před těmi 15 lety byla opravdu „...taková jako plná ideálů a změním svět, a prosadím nové myšlenky a tak, ale postupně je tam taková ta úcta a pokora k tomu stáří...“ Klient podle respondentky 2 nepotřebuje ani tak moc aktivity, jako spíš někoho, kdo mu bude naslouchat. Popisuje, jak to souvisí právě s nedostatkem personálu. Dále vypráví, že v domově jim umírala paní profesorka a řekla něco, co respondentku 2 zahrálo velmi u srdce, a to „...že ta profese je strašně důležitá, a že to nikdy dřív předtím jako neviděla.“ Respondentka 2 uvádí, že hodně lidí zvnějšku to nevidí, ale potom, když umírají, tak ať „...je to s titulem nebo bez...“, tak všichni „...zažívají takovou tu bezmoc.“ Právě v bezmoci stačí už jen dotek, vlídné slovo nebo naslouchání. Myšlenku, kterou respondentka 2 hezky vyjádřila je, že „...se říká ta smrt není těžká, těžké je jenom to umírání.“ Respondentka 2 nám popisuje, co jí pomáhá v oddělování osobního a pracovního života. Člověk si musí urovnat priority a pomáhá jí víra, když se může zklidnit sama v sobě a tím, že „...přicházeli i jiné problémy...“ nejen práce, ale „...různé problémy v životě...“, tak se odkazuje na to, že je „...potřeba to odevzdat.“ Uvádí, že my „Nejsme nikdy pány svého osudu...“ a „...musíme se vzdát toho, že ne všechno půjde podle nás.“

Respondentka 3

Tabulka 3 Respondentka 3

Témata	Kódy
<p>Pomoc jako pracovní náplň</p>	<p>pomoc lidem, práce v charitě, pečovatelka, pomoc s úkony, nebylo jiné pracovní místo, 25 let v oboru, naplňující profese, dobrý skutek, pomoc seniorům, spokojenost klientů, vyhovující profese, vnímání profese, časem změna vnímání, šťastná, naplňující profese, kontrola klienta, společnost při umírání, péče o umírajícího klienta, bazální stimulace, nevnímají, druhý břeh, nelze porovnat, v nemocnici nepracovala, nadhled, blíž k seniorům, pochopení starší generace</p>
<p>Smutek a smíření se smrtí</p>	<p>připravena na umírání a smrt, obavy z umírání, dřívější obavy, potřeba podpory, smutno z umírání, smutek a pláč, těžké začátky, vyrovnávání, smíření a zvyk, otazník konce, nervozita, pouto ke klientovi, horší/těžší smíření, člověk před očima, potřeba času, každodenně nikdo neumírá, přijímání, časem otrlejší, umírání patří k životu, zapalování svíček, symbol otevření dveří, konverzace s kolegyněmi, vyrovnávání sama, neovlivňuje, lidé se rodí a umírají, odvaha jít dál, koloběh života, pomoc s klientem, těžkosti v začátcích, zvládání těžkostí sama</p>

U respondentky 3 vzešla témata z kódování rozhovoru, a těmi jsou Pomoc jako pracovní náplň a Smutek a smíření se smrtí. Každé téma obsahuje resumé rozhovoru a taktéž přímé citace respondentčina vyjádření k dané situaci a problematice.

Respondentka 3 působí jako velmi laskavá paní, ze které při rozhovoru cítíte klid a vyrovnanost. To se taky odráželo na odpovědích, které nám poskytla. Jak lze vyzorovat z jejího postoje k dané problematice, nedělá si s ničím moc těžkou hlavu a má v sobě velmi srovnaný postoj k daným tématům.

U respondentky 3 analyzujeme, že pomáhání druhým je pro ni hodně důležité a naplňující, právě proto vzešlo téma Pomoc jako pracovní náplň. Dále v četné míře vystupuje respondentčino vnímání svých prožitků, které jsme tématizovaly jako Smutek a smíření se smrtí z důvodu odpovědí, které převážně odkazovaly na smutek z úmrtí klienta a zároveň přijetí faktu, že umírání a smrt k životu patří.

POMOC JAKO PRACOVNÍ NÁPLŇ

Respondentka 3 si zvolila svou práci, protože začala uvažovat o tom, že by „...*mohla pomáhat lidem.*“ Začala pracovat v charitě jako pečovatelka, která chodila do domácností k seniorům, kde „...*umývala, oblíkala, někomu jsem šla i nakoupit...*“ Se seniory si také popovídala, aby se necítili sami a profese se jí natolik líbila, že u ní zůstala. V domově pro seniory začala pracovat, protože nenašla jiné pracovní místo. V tomto oboru má praxi dohromady 25 let. Svou profesi prožívá hezky, hodně ji baví a naplňuje tím „...*že můžu pomáhat starým lidem...*“ Je ráda, že může udělat pro člověka dobrý skutek, a že jsou s ní klienti spokojeni. Tuto profesi by neměnila. Na začátku svou profesi vnímala stejně dobře jako teď a od samého začátku se jí líbila. Popisuje, že se to ze začátku vnímá i těžko „...*ale postupem času se to mění...*“ Pochopila, že jí její profese naplňuje a je v ní šťastná. Roli při umírání klienta má takovou, že k němu často chodí, hladí ho „...*aby vnímal trošičku, že je někdo s ním, že neumírá sám...*“ Dále zmiňuje, že taky provádí bazální stimulaci. Respondentka 3 na otázku, zda se liší její vyrovnávání podle stavu klienta, když člověk vnímá nebo naopak nevnímá realitu, odpovídá tak, že jim většinou lidé umírají, co už nevnímají. Většinou zažila pouze klienty, kteří nevnímali „...*co už byli dá se říct na druhým břehu, ale ještě jim srdíčko bilo...*“, ale jinak to nemá s čím porovnat. Na otázku, zda vnímá rozdíly mezi úmrtím v jejich zařízení nebo v nemocnici odpověděla, že „*V nemocnici jsem nikdy nepracovala, takže nevím.*“ Zkušenosti z její práce neovlivňují její prožívání

v osobním životě, ale nyní má jiný nadhled. Seniorsky nyní chápe více než dříve a „...*mám k nim teď blíž...*“

SMUTEK A SMÍŘENÍ SE SMRTÍ

Respondentka 3 byla již před nástupem na svou pracovní pozici připravena na to, že se bude setkávat s umíráním a smrtí. Nastihuje, že ze začátku měla obavy z umírání. Především je měla z toho vidět člověka, který je již po smrti. Uvádí, že člověk se „...*jen tak nesetkává s tím mrtvým člověkem...*“ Když pracovala u charity „...*tak tam jsem přímo u umírání nebyla...*“, ale v domově pro seniory se k umírání už dostala a pracuje zde 20 let. Své obavy řešila tak, že ze začátku nechtěla být u klienta sama a byla ráda, že s ní je sestřička nebo někdo jiný. Respondentce 3 „...*bylo smutno z toho umírání...*“, že ten člověk odchází a přiznává, že ze začátku i někdy plakala. Když se setkává s umíráním klienta, popisuje, že to pro ni ze začátku bylo hodně těžké, protože ještě nikdy nebyla u mrtvého člověka, ale později si na to určitým způsobem „...*zvykla...*“ Když zemře klient, je jí stále smutno, ale už se s tím vyrovnává o moc lépe. Své prožívání při setkávání s umíráním klienta řeší tak, že je nervózní a smutná a nedokáže říct „...*kdy vlastně ten klient umře...*“ Když klient zemře, respondentka 3 se cítí smutně, a i když popisuje, že „...*by to asi nemělo být...*“, tak „...*někdy si člověk ke klientovi jako udělá větší pouto, pak je to o to horší.*“ Když přijde domů, tak má toho člověka stále před očima a chvíli jí trvá, než se „...*vrátím zas do těch kolejí...*“ a pečuje o další klienty. Na otázku, jakým způsobem se vyrovnává s každodenní přítomností umírání a smrti v její profesi odpověděla tak, že jim v domově naštěstí každý den nikdo neumírá a dodává, že „...*čím člověk v tom oboru pracuje, tím už je otrlejší, takovej prostě že už to přijímá, že to prostě patří k životu to umírání...*“ Techniky na vyrovnávání má takové, že dříve zapalovali svíčky u zemřelých, ale už je zapalovat nemohou, takže otevřou dveře „...*aby ta dušička mohla vyletět.*“ Respondentka 3 se vyrovnává sama při úmrtí klienta a uvádí, že jí nic tak nepomáhá, ale „...*je pravda, že mně pomáhalo mluvit s kolegyněmi, o tym co se stalo, o tym člověku si popovídat.*“ Předšlé zkušenosti s umíráním klientů nijak neovlivňují její práci s dalšími klienty. Uvádí, že se člověk „...*musí zase sebrat a jít dál prostě.*“ Pracuje stejně jako předtím a vnímá to tak, „...*že to tak má být, že lidi se rodí a umírají...*“ Od klientů se nedistancuje a popisuje, že dříve potřebovala někoho k sobě „...*abych mohla toho klienta připravit.*“

Respondentka 4

Tabulka 4 Respondentka 4

Témata	Kódy
<p style="text-align: center;">Poslání/osud</p>	<p>práce pečovatelky, dobré rozhodnutí, práce s dětmi, práce se seniory, impuls, osud, srdeční záležitost, prospěšnost, pomoc na sklonku života, vnímání profese, rozhodnutí, poslání, začátky v útlém věku, těžší začátky, profese = náplň života, posilující profese, růst, pomoc a podpora, důležitost komunikace, klid zemřelým, rozloučení, přání na cestu, symbol otevření okna, klid, pokora</p>
<p style="text-align: center;">Profesionalita</p>	<p>připravena na umírání a smrt, koloběh života, smířenost, srozuměná, těžší začátky, přirozené postupem let, 23 let v oboru, zkušenosti z jiného domova nejsou, snaha, přirozenost, komunikace s klientem, zajištění klidu, důstojná poslední cesta, profesionalita, vzpomínky, prožívání v povídání, kontakt zdravotního personálu, dobré vyrovnávání, důležitost povídání, důležitost profesionality, bez rozdílů, bližší/lepší vztah, vnímání rozdílů, zařízení vs. nemocnice, předešlé zkušenosti neovlivňují, stejný přístup, osobní život neovlivňuje, chod rodiny, potřeba oddělit práci, osobní život zvlášť</p>

U respondentky 4 vzešla témata z kódování rozhovorů, která jsou Poslání/osud a Profesionalita. Každé z těchto témat obsahuje resumé rozhovoru a přímé citace respondentčina vyjádření k dané situaci a problematice.

Respondentka 4 působí pokorně a přirozeně. Název tématu Poslání/osud byl zvolen především z důvodů toho, jak respondentka 4 vnímá svou profesi, a co pro ni znamená. Dále téma Profesionalita je především zvoleno z důvodu popisu jejího vnímání a jednání ve své profesi.

POSLÁNÍ/OSUD

Respondentku 4 vždy „...lákala a přitahovala práce pečovatelky, ať už se jednalo o děti nebo dospělé.“ Když skončila školu, tak jako první pracovala s dětmi, a po své mateřské dovolené ji k práci, kterou vykonává přivedla její kamarádka. To, že ji k této práci přivedla její kamarádka považuje za „...velký impulz a myslím že to byla dobrá volba a byl to asi i můj osud.“ Práce v domově pro seniory jí přirostla k srdci, takže neodešla a pracuje zde již 23 let. Je ráda, že může „...být prospěšná pro ty klienty na sklonku jejich života...“, že o ně může pečovat. Trošku jim nahrazovat rodinu, kterou třeba už nemají anebo za nimi nikdo nejezdí. Profesi respondentka 4 vždy brala vážně „...a vnímám ji jako moje poslání.“ Její cesta začala v útlém věku a nikdy „...svého rozhodnutí nelitovala.“ Sama už od začátku profesi vnímala tak, že je vždy „...všechno těžší, ale postupem času se moje práce stala náplní mého života a čím déle v této profesi pracuji, tím více jsem zabředávala do těžkostí ale absolutního naplnění této profese a mého života.“ Pokud klient zemře, tak se mu snaží ponechat chvíli klidu, pak se s ním rozloučí, popřeje mu na poslední cestě vše pěkné, zapálí svíčku a otevře okno „...aby jeho duše našla klid.“ a cítí „...v sobě neskutečný klid a pokoru.“

PROFESIONALITA

Respondentka 4 byla připravena na to, že se bude setkávat s umíráním a smrtí klientů, protože kdyby nebyla, tak by v tomto zařízení pracovat nemohla. Dle respondentky 4 je to „...koloběh života, a to k tomu patří.“ Byla „...s tím smířená a i srozuměná...“, ale uvádí, že je každý začátek horší. Postupem let je to pro ni přirozené a každý, kdo chce pracovat v domově pro seniory s tím musí počítat. Svou profesi vnímá tak, že ji „...hodně posilnila, posunulo mě to ve všech oblastech života hodně dál a tuto práci vykonávám s velkou úctou a pokorou.“ Když ji klienti požádají o pomoc nebo o podporu, tak je to pro ni „...čest...“, třeba jen tím, že si sedne vedle nich nebo je pohladí, povykládá si s nimi, řekne laskavé slovo. Uvádí, že „...komunikace je pro ně velmi důležitá a některým pomáhá překonat těžké chvíle, pomáhá jim překonat bolest kterou cítí.“ Když se setkává s umíráním klienta, tak „...se snažím cítit přirozeně, tak aby klient na mě nepoznal nějaké obavy, strachy nebo

cokoliv jiného. “ Na klienta se snaží mluvit, aby ji vnímal. Pokud je klient v terminálním stádiu, tak ho pohladí po tváři, řekne mu, jaký je den nebo počasí, co se ten den stalo a něco pěkného mu vypráví. Při umírání klienta, pokud je to možné, se snaží zajistit klid, aby ho nic „...nerozrušovalo, aby ta jeho poslední cesta byla pro něho nejlehčí a důstojná.“ Svě prožívání řeší tak, že „*Pokud tato situace nastane, tak se snažím chovat profesionálně, snažím se nevyvolávat v klientovi nějaké silné emoce, snažím se být v naprostém klidu ať nemá klient obavy.*“ S personálem si povídají, vzpomínají na časy, kdy klient byl ještě zdravý, a co s ním prožili nebo kam jezdili na výlety. Když klient zemře, tak se respondentka 4 snaží „...*cítit normálně a přirozeně.*“ Nechce a nemůže být „...*rozladěná nebo prožívat nějaké srdceryvné scény.*“ Kontaktuje zdravotní personál, ten kontaktuje lékaře a lékař přijede za nějakou určitou dobu. S každodenní přítomností umírání a smrti v její profesi se vyrovnává „...*vcelku dobře.*“ Je pro ni důležité si o tom někdy promluvit třeba s personálem nebo s někým z rodiny. Taky se snaží „...*být v naprostém klidu a chovat se profesionálně, to je totiž velmi důležité.*“ V otázce, zda se její vyrovnání liší podle stavu klienta, ať už klient vnímá nebo nevnímá, odpověděla, že se ničím „...*neliší.*“, tedy v tom neshledává vůbec žádný rozdíl. Naopak rozdíl mezi úmrtím v nemocnici nebo v jejich zařízení vnímá tak, že si myslí, že v tom rozdíl je. Vnímá to tak „...*protože klient, který bydlí v domově pro seniory a zemře zde, ví že má vedle sebe personál, který se o něho od začátku stará.*“ Personál pečuje o každodenní potřeby klienta a pomáhá mu se vším, co je potřeba, ať už se jedná o hygienu, oblékání nebo podávání jídla. Podle respondentky 4 „...*klient má k personálu podstatně bližší a lepší vztah, než kdyby zemřel v nemocnici.*“ V nemocnici klient nikoho nezná „...*pouze svojí rodinu, která ho občas navštíví, a tím i ten klient podle mě většinou trpí.*“ Předěšlé zkušenosti respondentku 4 neovlivňují při práci s dalšími klienty. Snaží se vždy „...*ke všem klientům přistupovat stejně...*“, a to ať už je klient zdravý, nemocný, ležící anebo má nějakou psychickou poruchu. Zkušenosti z práce její prožívání v osobním životě neovlivňují a snaží se oddělit svou profesi od svého osobního života. Myslí si „...*že je to hodně důležité pro dobrý chod rodiny.*“ Někdy se doma s rodinou pobaví, když se jí zeptají, jaký třeba měla den „...*ale moc věci nerozebírám.*“

5.1.1 Hledání souvislostí mezi všemi respondentkami

Zde se zaměřujeme na hledání souvislostí a rozdílů v prožívané zkušenosti všech respondentek. Uvádíme témata, která společně vystupují u všech respondentek, abychom lépe porozuměli daným jevům.

Nejsilnějším tématem, které vystupuje z odpovědí respondentek je pomáhání. Pomoc druhým, užitečnost anebo prospěšnost jsou důležitými znaky, které se u respondentek v pomáhání objevují.

Vnímání profese

Podobnosti, ale i rozdíly mezi respondentkami shledáváme již v důvodech, proč si svou profesi zvolily a jak ji vnímají. Každá z našich respondentek se k této profesi dostala ve svém životě svou vlastní cestou. Je zde také patrný rozdíl v praxi, kterou respondentky mají.

Respondentka 1, respondentka 2 a respondentka 4 si svou profesi zvolily především z důvodu, že chtěly pracovat s dětmi nebo se seniory. **Respondentku 1** také ovlivnila zkušenost s babičkou, která „...se starala o svoji maminku...“, a díky tomu „...zatoužila být potřebná a být užitečná...“ Cesta respondentky 1 v této profesi byla již v prvopočátku zaměřena na práci v domově pro seniory, společně se zkušeností z charity na pozici terénního pracovníka. Zkušenosti a praxi v tomto oboru má 25 let. Důležité je, že respondentka 1 vnímá svou práci „...jako poslání...“ Šla si za tím, že chce pracovat se seniory a zároveň chtěla lidem pomoci něco změnit, prosadit nebo ulehčit v trápení. **Respondentka 4** práci také vnímá jako své poslání a uvádí, že „Svou profesi beru vážně...“ Práci v tomto zařízení, shledává jako dobrou volbu a dodává, že to byl „...asi i můj osud.“ Má zkušenosti i v práci s dětmi a k nynější profesi ji přivedla její kamarádka. V oboru pracuje 23 let. Tato práce jí hodně „...přirostla k srdci...“ a stala se náplní jejího života. **Respondentka 2** „...od mládí tíhla k nějaké práci v pomáhajících profesích...“, a to z důvodu, že „...v tom viděla životní smysl.“ Životní smysl pro ni neznamenal jít si za kariérou, ale největší smysl viděla „...v tom, pomáhat druhým...“ Její cesta začala u práce se zvířaty a později pochopila, že chce dělat něco podobného „...a to pomáhat, ochraňovat tam, kde je ten člověk bezmocný.“ Respondentce 2 při absolvování rekvalifikačního kurzu, byla nabídnuta v rámci praxe práce „...jako v trvalém zaměstnání.“ Praxi v tomto oboru má respondentka 15 let a svou profesi vždy „...vnímala jako velmi potřebnou...“ **Respondentka 3** uvažovala o tom, že by „...mohla pomáhat lidem.“ Pracovala v charitě a začala na pozici pečovatelky, kdy navštěvovala seniory v domácnostech a pomáhala s umýváním, oblékáním i s nákupem. Uvádí „...když potřebovali si povykládat, povykládali jsme si, aby se necítily tak sami...“ Profese se jí líbí a v tomto zařízení začala pracovat „...protože jinde nebylo místo.“ Praxi v tomto oboru má dohromady 25 let. Práce jí „...hodně baví a naplňuje...“, a to jen tím, „...že můžu pomáhat starým lidem...“

Pohled na umírání a smrt

Všechny čtyři respondentky byly připraveny na to, že se budou setkávat ve své profesi s umíráním a smrtí. **Respondentka 1** uvádí, že „...v této profesi člověk musí počítat s tím, že se s tou smrtí setká.“ Velmi podobně odpovídá i **respondentka 4** „S tím musí člověk počítat, když chce pracovat v domovech pro seniory.“ U všech respondentek je také evidentní, že jsou smířené a srozuměné s tím, že umírání a smrt k životu patří. **Respondentka 1** umírání a smrt vnímá jako „... smutné téma, ale zároveň i krásné téma, protože ta smrt k tomu životu patří.“ Dále **respondentka 2** předkládá, že se tématy zaobírá celý svůj život a na svou pozici „...nastupovala s tím, že jsem blízko té smrti a neděsí mě to a přijímám to jako součást života...“ **Respondentka 3** měla ze začátku obavy z umírání. Bylo jí smutno, že člověk umírá, ale když člověk pracuje v tomto oboru déle, tak „...už je otrlejší, takovej prostě že už to přijímá, že to prostě patří k životu to umírání...“ Dle **respondentky 4** je umírání a smrt „...koloběh života, a to k tomu patří.“ U respondentek se také zaměřujeme, jak vnímají, když jim klient zemře. **Respondentka 1** a **respondentka 2** popisují, že je to pro ně „...individuální...“ a obě se shodují v tom, že záleží, zda „... je mi ten klient bližší...“ **Respondentka 3** se cítí smutně a podobně jako u respondentky 1 a respondentky 2 uvádí, že „...si člověk ke klientovi jako udělá větší pouto, pak je to o to horší.“, ale asi by to tak nemělo být. **Respondentka 4** to naopak vnímá velmi profesionálně. Snaží se cítit přirozeně, nemůže a ani se nechce „...cítit rozladěná...“

Víra

Víra ovlivňuje u respondentek nejen vnímání profese, ale i pohled na umírání a smrt. Nejvíce toto téma vystupuje u **respondentky 1** a **respondentky 2**. U **respondentky 1** se můžeme zaměřit na to, že při umírání klientky, která pro ni byla důležitá, ji držela za ruku a modlila se. **Respondentka 2** pochází z věřící rodiny a ve svém životě hledala odpovědi „...v té víře, když jsem se obracela nahoru...“ a otázky jí byly zodpovězeny způsobem, že „... pochopila, že to není v těch pozemských věcech...“ Podobnost a jistou souvislost mezi všemi respondentkami vnímáme v odpovědích na otázky, kdy již klient zemřel a zároveň jaké techniky mají na vyrovnávání se. Pro **respondentku 1** je specifické, že při úmrtí klienta „...cítím sama v sobě takovou úlevu, že umřel, že je doma.“ Uvádí, že pokud je to věřící člověk, tak „... se těší domů, to znamená k Pánu Bohu.“ Naopak pokud se jedná o nevěřícího člověka, tak řekne „... že něco cítí, že se vnitřně modlí a já jsem nesmírně za to ráda...“, že zemřel v dobrých podmínkách jako jsou v domově. Respondentka 1 po úmrtí klienta otevře okno, pomodlí se a zapaluje svíčku. Vždy zapálí svíčku, protože to má možnou spojitost

s jejím dětstvím „Říká se, že prostě aby bylo světýlko na cestu, tak to mi vykládala vždycky babička...“ Konkrétní techniky na vyrovnávání nemá, ale pokud klient zemřel, respondentka 1 je ve službě a klientovo tělo je ještě na pokoji, tak udělá „... křížek na čelo, pomodlím se...“ a odchází. **Respondentka 2** uvádí, že když klient zemře, tak „...pro mě je tam dát ten křížek na čelo a jak kdyby ho vyprovodit.“ Zároveň když jí je klient bližší, tak popisuje, že za něj zapálí svíčku, řekne si, že je mu lépe a je ráda, že už se netrápí. Uvádí, že „...jsem věřící...“ a jde do kostela „...ať už na mši nebo mimo mši...“, tak se pomodlí a tuto modlitbu věnuje za zemřelého. **Respondentka 3** se snaží o to, aby klientova poslední cesta byla pro něj „...nejlehčí a důstojná.“ Pokud klient zemře, snaží se zemřelému ponechat chvíli klidu a následně se s ním rozloučí „...popřeju mu na jeho poslední cestě vše hezké...“ Dále také zapaluje svíčku a otevře okno „... aby jeho duše našla klid.“ **Respondentka 4** uvádí, že „...dříve jsme zapalovali svíčky u těch mrtvých lidí...“ ale teď už „... nesmíme zapalovat...“ Také respondentka 4 nastiňuje velmi podobně jako respondentka 3, že „...někdy otevřeme i dveře, aby ta dušička mohla vyletět.“

5.2 Interpretace dat

V interpretaci dat, jsme se zaměřili na důležitou část výzkumu, a jedná se o zodpovězení výzkumných otázek. Tyto výzkumné otázky jsme stanovili na začátku výzkumu této bakalářské práce.

Hlavní výzkumná otázka:

HVO: Jaké jsou zkušenosti pracovníků domova pro seniory s umíráním a smrtí?

Dílčí výzkumné otázky:

DVO₁: Jaké jsou prožitky pracovníků domova pro seniory, kteří se setkávají s umíráním a smrtí klientů?

DVO₂: Jak se tyto prožitky promítají do profesního života pracovníků domova pro seniory?

DVO₃: Jak se tyto prožitky promítají do osobního života pracovníků domova pro seniory?

Jaké jsou zkušenosti pracovníků domova pro seniory s umíráním a smrtí?

Každá z našich respondentek má zkušenosti s umíráním a smrtí klientů. Zkušenosti pracovníků domova pro seniory s umíráním a smrtí jsou individuální a obsáhlé. Každá respondentka má svou vlastní cestu životních zkušeností a prožitků. V začátcích můžeme

vnímat u respondentek odlišnosti, ale v rámci profese ve vybraném zařízení sledujeme jisté podobnosti.

Respondentka 1 má praxi v tomto oboru 25 let. Svě životní zkušenosti má například po vystudování školy v předešlém zařízení domova pro seniory, poté z charity na pozici terénního pracovníka a po mateřské dovolené nastoupila do vybraného zařízení domova pro seniory. Zkušenosti s umíráním má v setkání „...s umíráním i mladších klientů...“ Ze svých zkušeností je srozuměná s tím, že „...zdravotní stav toho klienta se může kdykoliv prostě změnit.“ Pokud je klient v terminálním stavu, tak mu dávají napít, osuší rty a „... pomalu ho necháme jako odejít.“ **Respondentka 2** má praxi v tomto oboru 15 let. Životní zkušenosti má u práce se zvířaty, ale už od mladého věku tíhla k pomáhajícím profesím. Absolvovala rekvalifikační kurz a v rámci její praxe jí byla nabídnuta pozice v domově pro seniory. Měla možnost jednodenních stáží, díky kterým získala několik zkušeností a informací. Příkladem je hospic, kde viděla, že je „...smrt tak jako příjemná nebo laskavá.“ Má zkušenosti ze svého života, kdy se starala o svou maminku i handicapovanou sestru. Její zkušenosti s umíráním klientů ji přináší nové poznatky o životě a jeho konci a promítá se do jejího osobního života.

Respondentka 3 má praxi v tomto oboru 25 let. Svě životní zkušenosti má z charity jako pečovatelka a z domova pro seniory. V charitě „...jsem přímo u umírání nebyla...“, ale v domově pro seniory se stejně jako ostatní respondentky s umíráním a smrtí setkala. Zkušenosti s umíráním má ze svých začátků v tom, že jí bylo smutno a nechtěla být u umírajícího klienta sama. Postupem času začala smrt vnímat tak, že si „...na to tak trochu zvykla...“ Ve svých zkušenostech respondentka 3 stejně jako respondentka 1 uvádí, že nikdo nikdy neví, kdy přesně klient zemře. **Respondentka 4** má praxi v oboru 23 let. Svě životní zkušenosti má v práci s dětmi a následně z domova pro seniory. Zkušenosti s umíráním a smrtí má takové, že pro ni byl začátek horší „...ale postupem let to bylo pro mě přirozené.“ Je s tím jak smířená, tak i srozuměná. Ve své profesi, vůči klientům i umírání a smrti se snaží být profesionální.

Všechny čtyři respondentky mají především zkušenost v tom, že pokud jim klient umírá, snaží se za ním více chodit a věnovat mu jistou pozornost, aby v této těžké situaci a posledních okamžicích nebyl sám. Po smrti klienta, respondentky pečují o tělo zemřelého.

Jaké jsou prožitky pracovníků domova pro seniory, kteří se setkávají s umíráním a smrtí klientů?

Přes dlouhou praxi v sociálních službách nedošlo ani u jedné respondentky k necitlivosti nebo emotivnímu otupění. V datech nám vystupuje spíše pokora, smíření, citlivost,

pochopení, přijetí a pomoc klientům při jejich poslední cestě. Dokáží prožívat s klientem osamění, strach a nejistotu, a tím zajišťují klientovo důstojné umírání a smrt. **Dle Haškovcové (2012)** je důstojnost prisuzována všem lidem. Ke každému člověku i k tomu, který je vážně nemocný, se máme chovat s úctou a pokorou.

Respondentka 1 se se svým prvním prožitkem setkala již v době, kdy se její babička starala o svou maminku. To byl moment, kdy „... *zatoužila být potřebná a být užitečná...*“ Uvádí „...*vědělo se, že vlastně ten konec někdy přijde...*“, ale nevědělo se kdy. Respondentka 1 své prožitky má ukotveny například ve vyprávěních, která jsou sdílena klienty. Popisuje, že klienti vzpomínají na to, co prožili anebo jim někdo blízký zemřel, takže „... *my s tou smrtí se setkáváme i díky jejich vyprávění...*“ Prožitek měla s klientkou, která zemřela a hodně respondentku 1 její smrt zasáhla. Sdílí, jak se se svou klientkou loučily každý den, jako kdyby se už měly vidět naposledy. Respondentka 1 měla možnost být u umírání této klientky, držet ji za ruku, hladit ji a modlit se. Uvádí, že na situaci umírání a smrti „...*se člověk nemůže připravit.*“ **Respondentku 2** provází témata umírání a smrti celý život. Vnímá, že lidé „...*až na sklonku života, o které vlastně pečujeme si uvědomují, jak moc je důležitá*“ tato profese. Prožitek má s klientkou, která umírala. Společně se zdravotní sestrou přišly k této paní, každá ji vzala za jednu ruku a přišlo jim to „...*když se rodí dítě tak vlastně tak stejně tak zaniká život.*“ Závěr života přirovnává k narození právě proto, že je člověk „...*na plenkách a pije vlastně jak kdyby z toho pítka...*“ Uvádí, že život je jako kruh. Popisuje bolestný prožitek, kdy klienta některé rodiny ani nechtěly vidět „...*a to je teda hodně bolestné.*“ **Respondentka 3** měla v začátcích své profese obavy z umírání a smrti, především z toho vidět zesnulého člověka. Bylo jí z umírání smutno a občas i plakala. Profese jí ale baví a naplňuje, protože může pomáhat seniorům a udělat tak dobrý skutek. Její prožitky se časem mění, protože „...*si na to tak trochu zvykla...*“ a s umíráním a smrtí se vyrovnává lépe. **Respondentka 4** svou profesi vnímá jako náplň svého života. Při umírání klienta se snaží o to, aby byla přirozená, profesionální, a aby klient nepoznal možné obavy. Snaží se s klientem mluvit, pohladí ho po tváři a vypráví mu něco pěkného. Vždy se snaží o zajištění klidu pro klienta. Své prožívání řeší profesionálním chováním a snahou nevyvolat v klientovi „...*nějaké silné emoce...*“

Jak se tyto prožitky promítají do profesního života pracovníků domova pro seniory?

Pracovnice se vzájemně podporují v době smutku a loučení se s klienty. Spolu se svými spolupracovníky dle **respondentky 4** „...*vzpomeneme si na časy, kdy byl klient ještě v pořádku a zdravý...*“ anebo na to, co s ním prožívali. Umírání a smrt považují za součást

života a jejich osobní účast při umírání a smrti klienta za samozřejmou součást své profese. **Respondentka 1** uvádí, že „...*my jako nastupujeme po té rodině.*“ **Respondentka 1** a **respondentka 2** při srovnávání nemocnice a jejich zařízení se zmínily ve svých výpovědích o hospicové péči. **Respondentka 1** popisuje, že se jí hospicová péče hodně líbí pro umírající klienty, protože z ní cítí klid a všímá si, že službu mají nastavenou jinak než v domově pro seniory. Uvádí, že „...*máme harmonogram práce, podle kterého jedeme*“, ale za umírajícím klientem chodí častěji. **Respondentka 2** také popisuje hospicovou péči jako velmi pozitivní a uvádí, že „...*tam je ta smrt tak jako příjemná nebo laskavá.*“ **Respondentky** se obecně dobře vyrovnávají se smrtí svých klientů, i když to je někdy velmi těžké, tak si to po několikaletých zkušenostech a prožitcích tolik nepřipouštějí.

Jak se tyto prožitky promítají do osobního života pracovníků domova pro seniory?

Výzkum poukazuje na to, že se umírání a smrt může promítat do osobního života těchto pracovníků, ale je to velmi individuální. Především jde o vnímání a prožívání profese a zároveň záleží na zkušenostech. Velkou roli hraje i víra člověka.

Respondentka 1 uvádí, že je na smrt připravená. Ví, že člověka už nebude nic bolet. Samotné téma umírání a smrti nezlehčuje, ale je si vědoma, že člověk ukončí svůj „...*pozemský život v důstojném umírání*...“ **Respondentka 1** vnímá, že ve srovnání s jinými lidmi nebo s jejími kamarádkami, které nemají ve svém životě smrt každodenně, tak „...*daleko hůř to přijímají*...“, protože s tím ve svém životě nepočítají. Popisuje, že když byl člověk mladý tak tu smrt vnímal vzdáleně, ale nyní na smrt nahlíží odlišně nejen díky svému věku, ale i zkušenostem z práce. Smrt vnímá jako součást života. **Respondentka 2** nám poukazuje na její začátky, kdy hodně obětovala, dávala ze sebe maximum a trpěla tím její rodina. Postupně na sobě cítila, že „...*trošku i vyhořela*...“ a musela si v sobě uspořádat své myšlenky a uvědomit si, že takto nemůže fungovat, a že je potřeba, aby oddělila práci „...*zavřu dveře*...“ a byla zde pro svou rodinu. **Bednařík a Andrášiová (2020)** uvádí syndrom vyhoření, který se může objevit skrze přetrvávající vyčerpání u jedinců, kteří pracují v rámci pomáhajících profesí. **Respondentka 2** nám popisuje, jak jí nezbývalo moc sil, a to vedlo k tomu, že si musela udělat „...*inventuru v sobě*...“ Také pochopila, že i klienti mají své rodinné příslušníky, a že jim je nemůže nahrazovat. Může například podat ruku, udělat křížek na čelo nebo se pomodlit, ale nemůže „...*suplovat nějaké citové emoce*...“ Uvědomuje si, že ze sebe více vydávat nemůže, i když má svou profesi moc ráda, stejně tak má „...*ráda ty lidi*...“ Pochopila, že má ale jen „...*omezený zdroj síly*...“ Je tedy důležité, aby mohla fungovat ve své profesi, a potom i doma. Velmi důležitým a dobrým pomocníkem

je pro ni víra. Může se zklidnit sama v sobě, a protože jí do života vstupovaly i jiné problémy, které řešila v životě, tak to potřebovala někomu „...odevzdat...“ Uvádí, že nikdy nejsme pány svého osudu a musíme si uvědomit „... že ne všechno půjde podle nás...“

Respondentka 3 a **respondentka 4** uvádí, že zkušenosti a prožitky neovlivňují jejich osobní život. **Respondentka 3** uznává, že má teď jiný „...nadhled.“ a více chápe starší lidi než dříve. Zároveň uvádí, že ke starším lidem má nyní blíž. **Respondentka 4** se snaží oddělit svou profesi od svého osobního života a uvádí myšlenku, že je to velmi „...důležité pro dobrý chod rodiny.“ Pokud se doma respondentky 4 zeptají na práci, tak si doma s rodinnými příslušníky popovídá o tom, jaký třeba měla den „...ale moc věcí nerozebírám.“

Jak již bylo uvedeno, je to pro každého velmi individuální a pro pracovnice je důležité, aby dokázali oddělit profesi od svého osobního života. Neustále se nám objevuje, že jsou **všechny čtyři respondentky**, každá svým způsobem, smířené s umíráním a smrtí v jejich životě.

ZÁVĚR

Umírání a smrt jsou tabuizovaná témata, která jsou ale součástí našeho života a pojednávají o jeho konci. Zabývali jsme se, jaký pohled mají pracovníce domova pro seniory na témata umírání a smrti. Cílem bylo odhalit zkušenosti s umíráním a smrtí pracovníků domova pro seniory.

Teoretickou část jsme vymezili v rámci tří kapitol. V první kapitole jsme se zaměřili na samotné umírání a smrt. Tyto termíny jsme definovali v rámci sociologického, psychologického, biologického a křesťanského hlediska. V další kapitole jsme vymezili seniorský věk a jeho charakteristiku. Zabývali jsme se především stárnutím a stářím z pohledu vývojové psychologie a sociologie. V poslední kapitole jsme popsali sociální služby a domovy pro seniory z důvodu výzkumného šetření. Nejpodstatnější část této kapitoly, bylo vymezení pracovníka v sociálních službách. Praktickou část jsme zaměřili na kvalitativní výzkum, ve kterém jsme zvolili metodu interpretativní fenomenologické analýzy. Naším výzkumným souborem byly čtyři pracovníce domova pro seniory, které se setkávají s umíráním a smrtí ve své profesi.

Zvolená metoda sběru dat, tedy polostrukturovaný rozhovor, nám pomohl odhalit zkušenosti pracovníků domova pro seniory s umíráním a smrtí klientů. Zkušenosti pracovníků domova pro seniory s umíráním a smrtí jsou individuální. Každá z našich respondentek má svou vlastní životní cestu, která obsahuje zkušenosti a prožitky. Můžeme u respondentek vnímat odlišnosti, ale v rámci jejich nynější profese si všímáme podobností. Všechny respondentky mají zkušenosti s umíráním a smrtí klientů. Následně jsme zkoumali jejich prožitky při setkávání s umíráním a smrtí klientů. U respondentek i přes dlouhou praxi v sociálních službách nedošlo ani u jedné k necitlivosti nebo emotivnímu otupění. Data nám spíše poukazují na pokoru, smíření, citlivost, pochopení, přijetí a pomoc klientům při jejich poslední cestě. Dokáží s klientem prožívat osamění, strach a nejistotu. Především se snaží o to, aby měl klient možnost důstojného umírání a smrti. V poslední řadě jsme se zaměřili na to, jak se tyto prožitky promítají do jejich profesního a osobního života. Respondentky společně se svými spolupracovnicemi, se navzájem podporují v těžkostech, které pro ně může umírání a smrt klientů představovat. Výzkum poukazuje na to, že se umírání a smrt může promítat do osobního života těchto pracovníků, ale je to velmi individuální. Výzkum dále prokázal, že osobní vnímání a prožívání profese se vzájemně ovlivňují. Záleží na zkušenostech, které pracovníce mají. Výzkumné cíle této bakalářské práce se podařilo naplnit a mohou sloužit k dalším návazným výzkumům.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BEDNAŘÍK, Aleš a Mária ANDRÁŠIOVÁ, 2020. *Komunikace s nemocným: sdělování nepříznivých informací*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-2288-2.
- [2] BYOCK, Ira, 2013. *Dobré umírání: možnosti pokojného konce života*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad. Cesty (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-134-0.
- [3] DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar, 2012. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4138-3.
- [4] GIDDENS, Anthony, 2013. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 978-80-257-0807-1
- [5] HAŠKOVCOVÁ, Helena, c2007. *Thanatologie: nauka o umírání a smrti*. 2., přeprac. vyd. Praha: Galén. ISBN 978-80-7262-471-3.
- [6] HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2010. *Fenomén stáří: nauka o umírání a smrti*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team. ISBN 978-80-87109-19-9.
- [7] HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2012. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén. ISBN 978-80-7262-900-8.
- [8] HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ, 2013. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4139-0.
- [9] KUPKA, Martin, 2014. *Psychosociální aspekty paliativní péče*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4650-0.
- [10] KÜBLER-ROSS, Elisabeth, 2015. *O smrti a umírání: co by se lidé měli naučit od umírajících*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0911-9.
- [11] MALÍKOVÁ, Eva, 2020. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-2030-7.
- [12] ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH, 2013. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6382-2.
- [13] SUROŽSKIJ, Anthonyj, 2015. *Smrt není zlá*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. Spiritualita do kapsy. ISBN 978-80-7195-749-2.
- [14] ŠPATENKOVÁ, Naděžda, 2014. *O posledních věcech člověka: vybrané kapitoly z thanatologie*. Praha: Galén. ISBN 978-80-7492-138-4.
- [15] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

- [16] THOROVÁ, Kateřina, 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.
- [17] VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [18] ACHENBAUM, W. Andrew, 2009. *Ageing and Changing: International Historical Perspectives on Ageing*. In: *The Cambridge Handbook of Age and Ageing* [online]. Cambridge University Press, s. 21-29 [cit. 2024-03-24]. ISBN 978-0-511-61071-4. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/cambridge-handbook-of-age-and-ageing/ageing-and-changing-international-historical-perspectives-on-ageing/D36C819E0F51F9A3E7148E23A7C259BA>
- [19] ČESKÁ REPUBLIKA, 2006. Zákon č. 108/2006 Sb.: Zákon o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: *Zákony pro lidi*, ročník 2006, částka 37, číslo 108. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>
- [20] HADDOW, Agnus H., 2000. Dying, Death and After Death. *Journal of Religion* [online]. 23(3), 133-142 [cit. 2024-02-22]. ISSN 07312148. Dostupné z: <file:///C:/Users/42073/Desktop/dying,%20deah%20and%20after%20death%20Haddow%202000.pdf>
- [21] WHO, 2022. *Ageing and health*. *World Health Organization* [online]. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health?fbclid=IwAR0RFRrnKYBA8A8qaKGD4FdyZ4vjQbKiSW07Q_Nk7kwG00ebcw7PQElxdzg

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj. – a jiné

apod. – a podobně

č. – číslo

DVO – dílčí výzkumná otázka

HVO – hlavní výzkumná otázka

IPA – Interpretativní fenomenologická analýza

Sb. – sbírky

tzn. – to znamená

tzv. – takzvaně

vs. – versus

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Respondentka 1.....	30
Tabulka 2 Respondentka 2.....	35
Tabulka 3 Respondentka 3.....	41
Tabulka 4 Respondentka 4.....	44

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rozhovor

Příloha P II: Přepisy rozhovorů

Příloha P III: Sken přepis rozhovoru

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR

Výzkumná otázka: Jaké jsou zkušenosti pracovníků domova pro seniory s umíráním a smrtí?

1. Proč jste si tuto profesi zvolili?
2. Jak dlouhá je Vaše praxe v tomto oboru?
3. Jak prožíváte svou profesi?
4. Jak se cítíte, když se setkáváte s umíráním klienta?
5. Jak se cítíte, když Vám klient zemře?
6. Jakým způsobem se vyrovnáváte s každodenní přítomností umírání a smrtí ve Vaší profesi?
7. Jak Vaše předešlé zkušenosti s umíráním klientů ovlivňují Vaši práci s dalšími klienty?
8. Jak zkušenosti z Vaší práce ovlivňují Vaše prožívání v osobním životě?

PŘÍLOHA P II: PŘEPISY ROZHOVORŮ

Respondentka 1

Dobry den, chtela bych se Vas zeptat, jestli souhlasite s nahravanim tohoto rozhovoru?

„Ano“

Má bakalářská práce nese název Umírání a smrt pohledem pracovníků domova pro seniory a hned v první otázce bych se Vás chtěla zeptat proč jste si vlastně tuto profesi zvolila?

„Tuto profesi jsem si zvolila nebo tady toto povolání více méně jako poslání, protože jsem chtěla pracovat buď s malými dětmi nebo se starými lidmi, protože když jsem jezdila na prázdniny, tak moje babička se starala o svoji maminku, která devět let ležela a viděla jsem jak se ona o ni stará, tak jsem zatoužila být potřebná a být užitečná a vlastně potom, když jsem si hledala nějakou školu, kterou bych chtěla, tak jsem si zvolila tady tuto náplň té práce nebo tady tu profesi.“

A proč jste začala pracovat zrovna v tomto zařízení?

„Toto zařízení, ve kterém do teďka pracuji, tak vlastně je pokračování mé předešlé práce, protože vlastně jsem pracovala v Luhačovicích tehdy v domově důchodců a v rámci praxe jsem k nim přišla, protože to byl vlastně jak kdyby kojeňák, později když jsem se rozhodovala, tak vlastně kojeňák zrušili, kde tam byly malé děti a začalo tam být zařízení pro seniory. Takže než jsem dodělala školu, tak jsem vlastně měla práci, takže jsem tam chodila jako brigádník, potom jsem vlastně dodělala svoji školu a začala jsem tam pracovat jako na hlavní pracovní poměr a od té doby jsem u těch starých lidí.“

Byla jste připravena na to, že se budete setkávat s umíráním a smrtí klientů? Počítala jste s tím?

„V rámci školy, v rámci praxe, kde jsme chodili po různých zařízeních jak stacionářích, nemocnicích, domovech seniorů, tak v této profesi člověk musí počítat s tím, že se s tou smrtí setká. Je fakt, že když jsem byla jako na praxi, tak jako tu smrt jsem tam cítila, vnímala, ale tak moc se mě ještě nedotýkala, protože jsem vlastně nebyla každý den s těma klientama.“

Měla jste Vy sama nějaké obavy z tohoto tématu, co se týče umírání a smrti?

„Tak jelikož moje babička se starala o svoji maminku těch devět let, tak vlastně tam se čekalo nebo vědělo se, že vlastně ten konec někdy přijde, kdy takto člověk neví ani ve svém životě, u svých blízkých a je to, prostě je to zároveň smutné téma, ale zároveň i krásné téma, protože ta smrt k tomu životu patří.“

Chtěla bych se dál zeptat, jak dlouhá je Vaše praxe v tomto oboru?

„Tak pokud bych to vzala od školy, jelikož mi tu i praxi vlastně v těch různých zařízeních započítávali, tak je to nějakých pětadvacet let.“

Takže máte zkušenosti z jiného domova?

„Jo, nejenom z domova, ale i jako z charity jako terénní pracovník.“

Takže jak dlouho jste vlastně pracovala jinde a na jaké té pozici?

„Tak po škole vlastně jsem pracovala v Luhačovicích, byl to domov důchodců teď vlastně ten název se nesmí používat je to domov seniorů, a tam jsem pracovala nějakých pět let. Pak jsem se vdala přišla sem do Olomouce a chtěla jsem si vyzkoušet práci terénního pracovníka, protože to mě trošku to téma zajímalo, jak to funguje v rodině, kde ten starý člověk nebo prostě ten, který tu péči potřebuje jak to funguje, a potom jsem vlastně necelý rok jsem tam pracovala, a potom jsem byla na mateřské po mateřské jsem se vrátila do domova seniorů, a tam už pracuji jedenáct let.“

Popsala byste mi, jaké byly ty Vaše zkušenosti s umíráním a smrtí klientů na té Vaší předchozí pozici?

„Každý ten domov má svoje specifika, každý domov má nějakou svoji náplň, ale setkala jsem se tam i s umíráním setkala jsem se tam s umíráním i mladších klientů, protože nebylo to tak striktní, že vlastně do domova se umístí senior nad šedesát let, takže jsem se starala třeba o mladší paní, která měla padesát čtyři, takže vlastně byla mlad'unká.“

Jak jste teda tyto zkušenosti, které máte z dříve, využila v tomto zařízení?

„Tak ta práce je pořád stejná, práce se nemění je to práce s lidmi je to práce náročná. Každý den se člověk jako setká nebo každý den, když je v práci tak se setká s takovým člověkem a prostě nevypadá že by jako umřel, ale prostě za půl hodiny to všechno může být jinak, takže ten klient jako my přijdeme do práce, klient je v pohodě, a prostě může se něco stát a ten zdravotní stav toho klienta se může kdykoliv prostě změnit nebo když nebudu mluvit o zdravotním stavu, tak ty fyziologické funkce, které prostě každý člověk má i ty potřeby.“

Popsala byste mi, jak prožíváte celkově tu svou profesi?

„Já to neberu jako profesi já to neberu jako práci, já to beru jako poslání, protože kdyby člověk to bral jako práci tak už v tomto zařízení nebo v jakémkoliv zařízení není, nepracuje jako s touto skupinou, kterou má kolem sebe. Beru to prostě jako poslání, protože u některých lidí je to poslední štace, jak my říkáme, prostě poslední věc, než odejdou z tohoto světa. Někteří jsou tam že rodina se o ně starala doma, pak to nezvládali nebo už prostě neměli síly se starat o takového svého blízkého, tak ho dali k nám do zařízení, a tím pádem vlastně my jako nastupujeme po té rodině. Jsou lidi, kteří nikoho nemají to znamená, že prostě byly předtím na eldéenkách, v nemocnicích, pak se uvolnilo místo přišli k nám a jsou to lidi, kteří nikoho nemají, že je nikdo nenavštěvuje, takže takové to setkání s normálníma lidma, tak je vlastně náš jako náš pečovatelský, ošetrovatelský, zdravotnický personál, sociální pracovníci, kteří vlastně tady s těma lidma pracují.“

Dobře, ještě bych se Vás zeptala, jak jste tu Vaši profesi nebo jak říkáte Vy to poslání, vnímala vlastně na začátku, vzpomenete si?

„Tak když jsem začala dělat tady tu profesi, tak jsem byla mladá a věděla jsem, že prostě to opravdu chci. Šla jsem si za tím, že chci pracovat se starýma lidma, že možná budu mít možnost něco u toho člověka změnit, možná budu mít prostě možnost něco prosadit, jo nějak mu ulehčit v tom trápení nebo popovídat si s ním. Je fakt, že mě hrozně moc naplňuje takové ty povídání si, co prožili, co zažili, jsou to nezapomenutelné setkání s těma lidma, kteří mají radost, že někdo s nimi sdílí i to co prožili jo, i ty jejich radosti, starosti. Je tam spousta klientů, a na to téma se hodně bavíme, že prostě spousta těm klientům umírali syn, dcery, jo prostě děti, hlavně děti, protože ta doba byla jiná, takže nám popisují, když jim někdo hodně blízký jako syn nebo dcera umřeli, a takže jsou rádi, že můžou na to téma vzpomínat, i když pro ně je to bolestivé, pro ně je to prostě utrpením, že vzpomínají na něco, co museli sami prožít, takže vlastně my s tou smrtí se setkáváme i díky jejich vyprávění, jaká byla péče nebo jak prostě umírali doma, umírali sami. Ted' vlastně máme ty zařízení, že když ten člověk umírá není sám. Každé zařízení to má jinak, ale prostě neumírá sám. Vždycky tam prostě někdo je.“

Dobře, děkuji, a jak se cítíte, když se setkáváte s umíráním klienta?

„Ono je to individuální, protože každý klient nebo každý klient v nás zanechá něco, neumím to popsat, ale prostě někdo nám je našemu srdci bližší, někdo prostě jako máme ho rádi, ale není to takové srdečné. To znamená, že vlastně když jsem měla svoji klientku, která se dožila

krásných 100 let, tak ona žila naplno, ona každý den prostě jsme se loučili, jak kdybysme se neměli vidět, a to byla klientka, která prostě hodně zasáhla i hodně jsem to jako prožívala, když vlastně odcházela. Já jsem věděla, že jde domů, že byla to věřící paní, která prostě se těší domů, ale ona byla tak poslušná, že my jsme se tak trošku jako štengrovali, že borci jsou že, že borci mají jedničku na začátku jedničku na konci, takže ona díky tomu jak uměla poslouchat a jak ten život prostě brala, tak ona by se té 101 toho dožila, ale jako každodenní jako takové už potom jakože nedokázala nedokázala jo, jako ten její zdravotní stav prostě potom se už tak jako zhoršoval takže takže nakonec vlastně se měla nedožítých 101 let, ale mohla jsem u toho jejího umírání být. Ne každý jako každou hodinu nebo tak, ale zrovna jsem byla na směně, kdy jsem mohla díky kolegyním prostě tam být častěji na tom pokoji. Držet ju za ruku, hladit ju, modlit se, takže tak.“

Dobře a jakou roli máte při tom umírání toho klienta?

„Při umírání toho klienta, ono většinou je to strašně těžké a tady toto v těch sociálních službách není jak kdyby dořešené, protože vlastně když ten člověk umírá, tak se snažíme tam chodit častěji nebo prostě chodíme ho kontrolovat, ale není to takové, že bysme mohli prostě u něho sedět, držet ho za ruku jo, protože opravdu na tom oddělení je vždy víc klientů.“

A jak to svoje prožívání řešíte, co v tom třeba hraje roli? Proč je to obtížné? Co vám třeba pomáhá a proč přítom, když ten klient umírá?

„Tak já to tomu klientovi přeju, protože když člověk ho vidí a není tam jenom chvíličku na domově, prostě jsou tam někteří lidi, kteří jsou tam rok a někteří jsou tam 5 let, takže vlastně ono když se blíží ten konec, tak ve většině případech já můžu říct sama za sebe, že já jim to přeju, že prostě už je nebude nic bolet, i když prostě je spoustu věcí spoustu léků, kteří prostě tiší bolesti a prostě takových jako věcí, které prostě jakože může trošku od té bolesti pomoci, ale každý ten člověk si to umírání musí prožít sám. Každý z nás budeme jednou na tom jejich místě kdy vlastně budeme odcházet z tohoto světa, musíme mít určité věci uzavřené, a ten člověk, který prostě protože my to vidíme jo jsou to lidi, o které se staráme, takže vidíme, že třeba ho něco bolí při manipulaci nebo při té péči, takže víceméně my už to tomu člověku přejeme jo, a když ten člověk, jakože už už tak já třeba sama za sebe mám z toho radost, že prostě jako v klidu umřel, že moc netrpěl, a že prostě odešel z toho světa. I když někdy třeba i když vlastně je to takové jako prostě na tu situaci se člověk nemůže připravit.“

Tak tady jsme se teda bavili o tom, jak se cítíte, když se setkáváte s tím umíráním klienta, a teď v další otázce bych Vás chtěla poprosit, jestli byste mi popsala, jak se cítíte, když Vám ten klient zemře? Jak se s tím třeba vyrovnáváte?

„Ono je to, ono je to individuální, protože říkám jeden klient je nám jako srdci bližší a jeden klient prostě je to klient jo, a když prostě ten klient zemře, tak já cítím sama v sobě takovou úlevu, že umřel, že je doma. Když je to věřící člověk tak prostě on se těší domů, to znamená k pánu Bohu. Když je to nevěřící člověk, tak většinou oni řeknou, že něco cítí, že se vnitřně modlí a já jsem nesmírně za to ráda, že prostě umřel v takových podmínkách jako je u nás, jakože v dobrých podmínkách, že prostě měl tam ty lidi kolem sebe, které chtěl a vnitřně, vnitřně prostě cítím, že je to dobře, že prostě už ho opravdu nic nebolí. A pro mě je to taková uzavřená kapitola, že prostě ten toho člověka jsme doopatrovali tak, jak jsme věděli, jak jsme to cítili jo, takže takže tak.“

Dobře a jaké ty techniky třeba máte? Máte nějaké na vyrovnávání se?

„Tak u nás je to jako individuální, jako tak konkrétní techniky nemáme, ale já třeba když jsem na službě nebo člověk umře v noci, tak když ten člověk umře nebo umírá, tak člověk tam se snaží chodit, snaží prostě to vycítit, že ho chce držet za ruku, že ho prostě nějakým způsobem potřebuje. Pak jsem se setkala se smrtí, že vlastně ten klient nikoho nechtěl, takže nás posílal pořád pryč a my jsme potom přišli a on umřel sám. Pro mě je to, když ten člověk umře a nebo byl to člověk, na kterém s kterým jsem prožila krásné chvíle jako nejenom ve vykládání nejenom prostě, že jsme se i zasmáli, že byli jakoby takové srandičky, tak tak prostě jdu a zajdu na ten pokoj, protože vím třeba, že přijdu do služby a vím, že třeba ten klient umřel, že tam leží, tak tam jdu udělám křížek na čelo, pomodlím se rychle nějakou modlitbu a odcházím z toho pokoje. Protože většinou jakože ten člověk tam leží prostě 2 hodiny po úmrtí, a pak ho odváží pohřební služba, ale jinak jako když je ještě ten člověk, jako jak my říkáme nevychladl, že je ještě teplý, tak vlastně my ho umyjeme, oblečeme, nachystáme jo, takže otevřeme jako někdo otvírá okno, já třeba zapálím svíčku jo, otevřu okno, ale většinou většinou se spíš pomodlím, takže tak.“

Takže Vám vlastně pomáhá hlavně ta modlitba, to zapálení té svíčky, nějaké takové rituály Vaše?

„Jako jsou to moje osobní osobní jako věci, které jako mi pomáhají. Říká se, že prostě aby bylo světýlko na cestu, tak to mi vykládala vždycky babička, tak možná, že tím že mi to říkala v dětství, tak to možná dělám, nevím proč to dělám prostě vím, že vždycky zapálím svíčku

a i když třeba už je ten klient pryč, tak prostě přijdu třeba na noční a ten klient umřel tak ve většině případech jdu na ten jeho jdu vlastně k tomu pokoji nebo třeba většinou ještě ten pokoj musíme nějak pouklízet nebo prostě zamčít, aby aby prostě to bylo všechno v pořádku, tak se tam třeba letmo pomodlím mezitím co prostě dám ten pokoj do pořádku, pak se pokoj zamče a už je to prostě na sociálních pracovnících.“

Dobře děkuji, a jakým způsobem se Vy vyrovnáváte s každodenní přítomností umírání a smrtí v té Vaší profesi?

„Tím že možná to mám nastavené, že je to jako poslání, tak dělat tu práci tak, aby to poslání se promítlo i do toho umírání. To znamená že já každému člověku, aby netrpěl, tak mu prostě tu smrt přeji. Ať je to mladý člověk nebo starý člověk, prostě nikdo z nás nemá právo v životě trpět za nic a ta smrt je, ta smrt je konečná, to znamená že prostě ten konec přijde, musíme s tím počítat a já tu smrt přeju každému člověku, i když je to vnitřně pro nás všechny bolestivé, protože na smrt se nelze připravit. Smrt je něco s čím bysme měli ve svém životě počítat.“

Máte nějaké techniky na vyrovnávání se s tou smrtí? Jaké?

„Já techniky žádné nemám prostě беру to tak, že prostě to k tomu životu patří. Pomodlím se, zapálím svíčku a pro mě je to věc jako uzavřená vím že ten člověk už je doma a že netrpí.“

Popsala byste mi, jestli se liší Vaše vyrovnávání podle toho stavu klienta třeba když klient, který vnímá nebo který je ležící má například nějakou diagnózu, kdy úplně nevnímá realitu? Proč je to třeba jinak?

„Tak když je to člověk, který vlastně si to uvědomuje, že už je ten jeho konec, tak má strach. Vidíte to na něm, vidíte to v jeho očích, někdo prostě bojuje sám se sebou, že ještě umřít nechce. Někdo někdo prostě to úplně jakože řekne si, že už aby byl konec, a takže ti lidi, kteří to vnímají, tak vidíte v jeho mimice v jeho gestech, že prostě se bojí té smrti, i když my jsme tam od toho abysme trošku jim řekli, že se bát nemusí, že to ale vždycky je to o tom klientovi to individuální a když je to člověk který jako nic nevnímá a prostě je jak kdyby uvězněný sám v sobě, kdy prostě on nám to neřekne, on prostě má pořád stejný výraz v obličeji. Stejný pohled jo, ale když třeba ho něco bolí, tak ten pohled se změní. A u takového člověka je to prostě těžké jako rozeznat, kdy ten konec přijde, prostě ten konec přijde, a ten člověk vlastně umře stejně i, jak ten, který prostě o tom chce mluvit, nechce mluvit jo, je to prostě individuální.“

Jak vnímáte rozdíly mezi úmrtím v tom Vašem zařízení a úmrtí třeba v nemocnici?

„Ono totiž je to zařízení od zařízení. Strašně se mě líbí třeba jako hospicová péče, která to tam má prostě všechno, prostě má takový klid takový jako prostě, jo mají to nastavené úplně tu službu jinak. My tím, že prostě jsme zařízení, jaké jsme a máme těch klientů hodně, tak my jedeme. Prostě máme harmonogram práce, podle kterého jedeme. A když ten člověk, když ten člověk vlastně jako umírá, tak ano, chodí se tam častěji. V nemocnicích, když byla jsem na praxi v nemocnicích, a tak jako tak přímo jako s umíráním jsem se nesetkala, ale věděli jsme, že prostě ten člověk jako pomalu odchází, tak mě nepřišlo že by ta péče byla jiná. V těch nemocnicích je to tak, že oni můžou prostě disponovat se spoustěma léky, spoustě tisících léků, takže oni vlastně toho člověka, jak kdyby utlumí jo, dostanou léky od bolesti a tak. Kdežto u nás v zařízení prostě je to trošku jiné, že oni mají sice svoje léky, ale všechno se řeší s naší paní doktorkou. Paní doktorka prostě uvidí podle toho svého vyšetření, tak zjistí jaký ten stav je, pokud je to terminální stav, a to se stává, tak prostě tomu člověku prostě dáváme už jenom napít jo, osušíme rty a prostě pomalu ho necháme jako odejít.“

Jak Vaše předešlé zkušenosti s umíráním klientů ovlivňují tu Vaši práci s dalšími klienty? Co v tom třeba hraje roli? Proč? Jak si držíte odstup?

„Pracujeme s lidma. Je to člověk, a každý člověk prostě má své chyby, své potřeby, své prostě rituály a starý člověk těch rituálů má strašně moc, to znamená že když když si jede to svoje, tak tak jako je to jako je to individuální. Nevím, nevím jak tady teďka tady tu otázku jako specifikovat“

Třeba jestli se distancujete od klientů jakoby nyní, že dřív nebo jak jste se třeba distancovala dřív, jak se distancujete teď?

„Já jako já, já si myslím, že možná jak člověk stárne, tak s těma klientama prostě už se baví trošku jako jinak nebo přemýšlí i nad tím nad tou smrtí jinak, jakože když člověk byl mladý tak tu smrt bral, že prostě je to někde strašně daleko, někde kde mě se to nemůže dotýkat, kde prostě ano on umřel jo a prostě byl starý. Teď když vlastně už mám nějaký ten věk, nějaký prostě ty zkušenosti z té práce tak tu smrt beru jak součást života. Teď už si prostě říkám, že smrt je součást života, protože se dostávám do situace, kdy mě umírají nebo umírají jako naši rodiče, kteří vlastně jsou v té linii. To znamená, že že já třeba už svoji maminku nemám a takže, takže osobně už se mě ta smrt dotkla, tak že jsem přišla o svého rodiče. Kdežto když je to rodič někoho jiného, tak jako ano dotýká se nás to, ale není to tak jako přímé, jakože by nás, jako je nám to líto, že ten člověk odchází je nám líto že prostě už třeba s ním

nezažijeme nějakou srandu nebo nějaké ty jeho hlášky, které měl nebo takové to povídání, ale vnitřně osobně se nás to nedotýká. Bereme to, jakože je to člověk, je to prostě něčí rodič, něčí babička a dědeček, ale když se ta smrt dotkne nás tak začneme o tom uvažovat úplně jinak.“

Dobře a popsala byste mi, jak zkušenosti z té Vaší práce ovlivňují Vaše prožívání ve Vašem osobním životě?

„Jsem na smrt připravená, prostě počítám s tím a vím, že tomu člověku bude dobře, že ho už nebude nic bolet. Takže já mám takové jako srovnání, jakože tím, že se s tím setkávám, tak nezlehčuju to téma, ale vím že je to dobře že ten člověk ukončí ten pozemský život v důstojném umírání. Že když si bude přát, bude tam mít lidi, které chce, které má rád a odejde jako v tom pokoji jo, to znamená to znamená, že opravdu když to můžu srovnat třeba s lidma, kteří nebo i s kamarádkama, kteří prostě nemají tu smrt každodenně, tak daleko hůř to přijímají, protože oni to přijímají – oni s tím nepočítají. Kdežto já už vím, že prostě ta smrt přijde a já ji беру součást svého života.“

A používáte nějaké techniky na vyrovnávání se? Nebo jestli Vám třeba někdo pomáhá nebo něco? Jakým způsobem pomáhá?

„Já prostě, já sama vlastně jako techniku nepotřebuju, já prostě to mám ve svých vzpomínkách a prostě na toho člověka prostě vzpomínám. Zapálím svíčku a přeju mu prostě, aby odpočíval v pokoji.“

Tak já Vám děkuji za dnešní rozhovor.

„Prosím.“

Respondentka 2

Dobrý den, chtěla bych se Vás zeptat, zda souhlasíte s nahráváním tohoto rozhovoru?

„Ano“

Má bakalářská práce se zabývá tématem umírání a smrti pohledem pracovníků domova pro seniory a v tomto rozhovoru bych se Vás zeptala na několik otázek. Tou první je, proč jste si tuto profesi zvolila?

„Já jsem jako už nějak od mládí tíhla k nějaké práci v pomáhajících profesích, protože jsem v tom viděla smysl. Pracovala jsem u zvířat, chtěla jsem pracovat s malými dětmi anebo potom se starými lidmi, nebo prostě s lidmi postiženými. Prostě tak nějak jsem v tom viděla životní smysl.“

Co pro Vás znamená životní smysl? Co jste v něm viděla?

„Není to pro mě jít za kariérou, podle mě nejde ani tak o titul, já vím, že o tom ten svět není. Znamená to pro mě a největší smysl vidím v tom, pomáhat druhým, ale hodně lidí to ještě tak necítí. Chtěla jsem pomáhat tam, kde jsou lidé upozaděni. Začínala jsem u zvířat, protože jsem si taky prožila v životě hodně, a tím že zvířata neublíží, ale lidé ano, tak jsem měla bližší vztah ke zvířatům. Jak člověk silil a rostl a vnímal, tak jsem pochopila, že chci dělat něco, co by se tady to tomu připodobňovalo, a to pomáhat, ochraňovat tam, kde je ten člověk bezmocný.“

Proč jste začala pracovat zrovna v tomto zařízení?

„Po mateřské jsem vlastně dělala rekvalifikační kurz, kdy jsem chtěla nastoupit k postiženým dětem a vlastně, když jsem ho dodělávala, tak v rámci praxe jsem se dostala do domova seniorů, kde pracuji, a tam mi vlastně během té praxe byla nabídnuta, že můžu pokračovat v práci jako v trvalém zaměstnání.“

Byla jste připravena na to, že se budete setkávat s umíráním a smrtí klientů?

„Ano.“

A měla jste někdy nějaké obavy z tohoto tématu?

„Ne, protože mě to téma provází už jakoby od doby mládí, když jsem se o to nějakým způsobem zajímala a zajímám doteď a v podstatě mě to téma provází celý život.“

Nastínila byste mi prosím, co Vás přivedlo k umírání a smrti? Co vás fascinuje? Jaký je důvod toho, že v sobě toto téma máte tak silné, že Vás provází celý život?

„Myslím si, že to u mě souvisí s tím těžkým životem. Ve své rodině jsem to měla celkem těžké, protože jsem převzala jako nejstarší po smrti babičky otěže a starala se o svou handicapovanou sestru a v té době i o maminku. Hledala jsem smysl v tom, proč se mi to zlé děje, proč právě mě a mé rodině. Moje rodina byla věřící, byli to hodní lidi, nikomu nic neudělali, a přesto pro nás byl ten život hodně těžký, a tak jsem se vlastně začala zabývat o smysl života jako takový, ještě před tou smrtí. Postupem času jsem si uvědomovala, že v té honbě za ziskem, za titulem nebo mít se strašně dobře, já jsem prostě najednou hledala třeba v té víře, když jsem se obracela nahoru, tak ty otázky mi byly zodpovězeny tím způsobem, že jsem pochopila, že to není v těch pozemských věcech, ale je to v tom co víš, v tom co hledáš, v srdci, okolo sebe, nad sebou a že tyto pomíjivé věci mě nemůžou už ani nikdy uspokojit, i kdybych teď byla bohatá tak vím něco víc, a třeba to ti lidi zjistí v šedesáti, sedmdesáti nebo třeba vůbec, ale já to mám tady tak, že je to všechno co teď vím nad to všechno. A to mě formulovalo dál. Když se začnete zabývat těmto knížkami, pročtete si to, a vlastně dostanete se ke smyslu života jako takovému, tak se zákonitě potom dostáváte k tomu umírání, potom jsem se dostala k té Elizabeth Kübler Rossové. Vlastně je to o smyslu utrpení v tom životě a potom vlastně o konci života, protože to utrpení vás tam svým způsobem dovede. Pochopila jsem, že hodně lidí o tom utrpení v tom životě nechce mluvit, pro ně je snazší žít v tom takzvaně bohatství, v tom takzvaně pohádkovém světě, v tom, že se nic neděje, ale ty otázky je stejně doženou až na sklonku života. Některé třeba vůbec ne, ale většina lidí se k tomu právě dostane v období té smrti a já jsem vlastně potom pochopila ten přechod, že člověk potom bilancuje v tom životě a vlastně ti lidi zjistí, že se k něčemu ani nedostali, myslím k tomu smyslu života. Nechci říct, že by to promrhali, ale vím, ti lidé zjistí, že smysl člověka je vlastně být užitečný v životě, a ne si ten život užít. Zjistí, že se honili za iluzí života jako takového, a že se dá žít život s užíváním, ale nikdy ne na úkor druhých, ale člověk roste v té prospěšnosti druhým. Ne jakoby sám za sebe.“

Jak dlouhá je vaše praxe v tomto oboru?

„15 let.“

A máte zkušenosti z jiného domova? Jsou zkušenosti v něčem jiném?

„Navštěvovali jsme coby jako stáže jednodenní, takže to jsem vždycky přivítala, že jsem viděla chod jiného oddělení. Byli jsme se podívat i v hospici na Svatém kopečku a moje

kamarádka pracuje v jiném zařízení domova pro seniory. Takže jsem to mohla jakoby porovnávat, náš domov a jejich.“

Nastínila byste mi, jak prožíváte tu svou profesi?

„Vždycky jsem ji vnímala jako velmi potřebnou a v dnešní době si myslím, že je nedocenená, pomíjívá, ale vlastně lidi až na sklonku života, o které vlastně pečujeme si uvědomují, jak moc je důležitá.“

Jak jste Vaši profesi vnímala na začátku, vzpomenete si?

„Byla jiná než teď po těch 15 letech, protože jsem tam nastupovala s takovým nadšením, mladickým elánem, a takovou tou touhou a potřebou se vlastně těm lidem, nechci říct jako zavděčit přímo, ale jako splnit každé jejich přání, ale postupem času vlastně i věkem člověk zjišťuje, že že už je jinde, než byl na začátku, a teď už to spíš беру i z pohledu těch 15 let, kdy tam už to беру jinak, střídlivěji a vlastně už se do toho tak emotivně jako nepokládám.“

Děkuji, a jak se cítíte, když se setkáváte s umíráním klienta?

„Tak pro mě, protože to téma je takové, že se jím zaobírám celý život, tak vlastně jsem tam i nastupovala s tím, že jsem blízko té smrti a neděsí mě to a přijímám to jako součást života, završení, etapa života no.“

Jakou roli máte při umírání toho klienta?

„Tak vlastně když vidím, že tam klient umírá, ono to všechno záleží, kolik nás je na službě, protože vlastně my musíme obstarat potřeby vlastně těch klientů, hygiena, jídlo, umývání, nějaká aktivizace a v podstatě, když nám tam někdo umírá a mám čas, tak vlastně jdu k tomu klientovi, sednu si k němu, chytnu ho za ruku. Vlastně když umře, tak pro mě je tam dát ten křížek na čelo a jak kdyby ho vyprovodit.“

A jak své prožívání řešíte, když ten klient umírá?

„Tak jako spíš je to individuální, protože každý klient není stejný. K někomu má člověk blíž, k někomu má člověk dál, ale vlastně každého klienta spíš jakoby vyprovodím s tou myšlenkou, že už je tam na tom druhém břehu, že už je mu líp, že už se netrápí třeba, jako před tou smrtí.“

Dobře, děkuju Vám. Popsala byste mi, jak se cítíte, když Vám ten klient zemře?

„Je to zase individuální je to zase, když je mi ten klient bližší, tak je to takové, že člověk za něho zapálí svíčku, řekne si, že už je mu líp a je rád, že už se netrápí. Je to vlastně taková trošku podobná otázka, jak ta minulá. No a když, vlastně jsem věřící, takže když jdu do toho kostela, ať už na mši nebo mimo mši, tak vlastně tu modlitbu tam dám za toho zemřelého.“

Jakým způsobem se vyrovnáváte s každodenní přítomností umírání a smrti ve Vaší profesi? Jaké techniky máte třeba? Nějaké svoje rituály?

„No je to, je to prostě, že jako přijdu domů, zapálím tu svíčku, řeknu si, že tomu člověku už je líp, už je teďka někde jinde, už se netrápí, už ty fyzické obtíže zmizely, ať už v tom kostele nebo tak. Nebo zajdu na hřbitov.“

Liší se Vaše vyrovnávání podle stavu klienta? Například klient, který třeba vnímá, který je ležící, má například diagnózu, kdy úplně nevnímá realitu. Proč je to třeba jinak, co v tom hraje roli?

„Myslím si, že až tak dalece se neliší, protože já jako zastávám tak jako teorii, že vlastně klient, i když by byl v kómatu nebo nebo nevnímal v té somnolenci, nebo v takovém tom umělém spánku, tak já si myslím, že všichni i když se ubírají na ten druhý břeh, tak že asi cítí, když když někdo stojí u nich a dávají jim nějakou tu vazbu k nim, ať už to jsou příbuzní nebo vlastně ti ošetřovatelé. Záleží spíš, když někdo se hodně trápí, tak jdu k němu a držím ho za tu ruku a snažím se trošku ten klid, a tak.“

Jak vnímáte rozdíl mezi úmrtím ve Vašem zařízení a úmrtím v nemocnici?

„Myslím si že, v té nemocnici se umírá hodně těžko, protože se tam umírá za plentou za šumotu jakoby toho provozu běžného a vlastně ta smrt je tam tak jakoby těsněná, že ten klient tam umírá umírá sám, umírá za plentou a prostě bohužel je to tak, ale třeba vlastně když jsem navštívila hospic, kde jsem vlastně měla jeden den stáže, tak jsem vlastně viděla jak nebo v mém podání si myslím, že takovéto provázení k smrti, které tady ještě není, je strašně důležité, protože si myslím že hodně záleží na tom, jak ten umírající klient nebo ten umírající člověk odchází. Jestli v sobě nese ještě nějaké myšlenky prostě nenávisti nebo ba naopak je s tou smrtí smířený, protože věřící lidi jsou víc smíření, než ti nevěřící a vlastně v tom hospici jsem viděla, že tam je ta smrt tak jako příjemná nebo laskavá. U nás vlastně v zařízení je to samozřejmě o něco snazší než v té nemocnici, ale zase záleží kolik je nás vlastně jakoby na směně, jestli můžeme třeba k tomu klientovi přijít nebo zrovna koupeme a jsme vytiženi, bylo by lepší kdyby tam bylo prostě hodně, víc personálu a nebo vyloženě člověk, který by vlastně

byl tam nápomocný tomu umírajícímu na jakémkoliv oddělení jako doprovázející, ale to jako v dnešní době ještě není moc jakoby známé, ale jako pro mě je důležité, protože si myslím že hodně opravdu záleží s čím ten klient odchází ta poslední myšlenka. Jestli se s ním příbuzní přišli rozloučit nebo jestli umírá v osamocení, a proto si myslím že tam má vliv i ta sestřička, která třeba by ho držela za ruku. Měla jsem jeden vlastně takový příběh, že vlastně jsme tam byly ještě s jednou sestřičkou, bylo už to dřív a umírala nám tam paní a my jsme vlastně k ní šly obě a obě jsme ji vzaly každá za jednu ruku a vlastně nám to přišlo jako když se rodí dítě tak vlastně tak stejně tak zaniká život. Když se rodí tak je stejně na plenkách a pije vlastně jak kdyby z toho pítka a ten závěr života vlastně je úplně to samé. Že život je takový jako kruh, kdy se jenom vracíme někam.“

Děkuji Vám za odpověď a...

„Ještě teda jestli můžu, tak vlastně v tom našem oddělení je to určitě snesitelnější než v té nemocnici a klienti moc nechtějí potom, když někteří opravdu umírají v té nemocnici, ale jako brání se tomu, chtěli by prostě umřít v tom domácím prostředí na té posteli, kde jsou zvyklí třeba i kdyby tam byli pár měsíců nebo pár let, tak vlastně v tom prostředí, které znají, než když se dostávají do nějakého neznáma.“

Jak Vaše předešlé zkušenosti s umíráním klientů ovlivňují Vaši práci s dalšími klienty?

Co v tom třeba hraje roli, proč?

„Já si myslím, že čím jsem starší tak vlastně vidím ty potřeby toho klienta jako umřít beze strachu, v klidu, smířený, nejlépe jakoby v kruhu té rodiny, ale ne každá rodina je nakloněná tomu, že se s tím klientem přijde prostě rozloučit. Některé vlastně rodiny ani nechtějí toho klienta vidět, a to je teda hodně bolestné. Takže to jsou takové jako věci, jako smrt jako taková mě nikdy neděsila, ale zjišťuju, že smrt je takové velké tajemství.“

A držíte si nějak odstup, popřípadě jak od těch klientů? Třeba než dříve?

„Nemyslím teďka umírající klienty, ale když jsem vlastně nastoupila do do toho zařízení před těmi 15 lety, tak jsem opravdu byla taková jako plná ideálů a změním svět, a prosadím nové myšlenky a tak, ale postupně je tam taková ta úcta a pokora k tomu stáří a vlastně to, že ten klient vlastně už nepotřebuje ani tolik aktivity jako spíše toho naslouchání, a tam to je zase to souvisí někdy s nedostatkem personálu, že je to takové, kdysi nám umírala vlastně paní profesorka, která vlastně najednou jako nám řekla, že ta profese je strašně důležitá, a že to nikdy dřív předtím jako neviděla. A to mě jako zahřálo u srdce vlastně oni to nevidí lidi

z vnějšku, ale vidí to vlastně potom, když odchází, tak ať už je to s titulem nebo bez, tak vlastně ti lidi jsou na tom úplně stejně a najednou zažívají takovou tu bezmoc a oni potřebují v té bezmoci jakoby pomoci, ale nemusí pomáhat jako tam už stačí opravdu jenom ten dotyk nebo to vlídné slovo nebo třeba to naslouchání nebo třeba to splnění toho posledního přání nebo zavolání toho příbuzného. Jako v podstatě ono se říká ta smrt není těžká, těžké je jenom to umírání.“

Děkuji a mám zde poslední otázku. Popsala byste mi, jak zkušenosti z Vaší práce ovlivňují Vaše prožívání v tom osobním životě?

„Znovu se vrátím vlastně když jsem začínala, tak jsem byla taková, že jsem se hodně obětovala jakoby dávala jsem sama ze sebe a trpěla vlastně tím moje rodina, ale jako člověk vlastně se učí až postupně a zjistila jsem, že jsem vlastně trošku i vyhořela a musela jsem si potom udělat jak kdyby pořádek v sobě, že to tak vlastně nejde, že musím existovat vlastně, že musím oddělit práci a vlastně zavřu dveře a musím existovat jako doma pro své vlastně rodinné příslušníky, a mě už na to nezbývalo síly, takže jsem si musela udělat jak kdyby inventuru v sobě a musela jsem pochopit, že nemůžu se vydávat všanc, že i tito lidé mají jakoby svoje rodinné příslušníky svoje osudy a já nemůžu suplovat ty rodinné příslušníky. Já můžu zastoupit třeba jakoby v té smrti, že podám tu ruku, ještě dělám ten křížek na čelo pomodlím se, ale nemůžu suplovat nějaké citové emoce a vydávat ze sebe víc, že musím se, jak kdyby od toho oprostít, i když mám svoji práci velmi ráda, mám ráda ty lidi, tak vlastně jsem pochopila, že mám jenom omezený zdroj síly v sobě a musím si to napolohovat tak, abych mohla fungovat v zaměstnání i potom doma.“

Takže chápu dobře, že nejvíc čím si vlastně pomáháte, jste Vy sama, že si to v sobě vlastně...?

„Člověk si to musel urovnat, potom mi jako pomáhá víra, takovéto zklidnění sám v sobě a vlastně, protože přicházeli i jiné problémy, nejenom jakoby ta práce, ale do toho člověk řešil různé problémy v životě, takže vlastně i potřeba to odevzdat. Nejsme nikdy pány svého osudu a prostě musíme se vzdát toho, že ne všechno půjde podle nás.“

Tak jo, to je ode mě všechno, moc děkuji.

„Já jenom jestli můžu, tak já bych zarecitovala takovou básničku. Nebo ani ne zarecitovala prostě jsem to našla na fb a hodně se mi to líbilo a ono to trošku souvisí, tak jestli můžu?“

„Určitě.“

„Šťěstím ve stáří je harmonie se sebou samým. Šťěstím ve stáří je netrpět bolestí. Šťěstím ve stáří je neskupovat věci, ale zážitky. Stáří patří k životu tak, jako k lesu patří i staré stromy. Mladé i staré stromy rostou pohromadě, nepřekážejí si, ale doplňují se.“

Moc pěkné, děkuju Vám.

„A tam jestli můžu, bych dala tu poznámku, že vlastně v dnešní společnosti, ta společnost není nastavená na to, jakože třeba v různých společnostech se ctí staří lidi, tak tohle to v naší společnosti, ta smrt je vlastně vytěsněná, je v dnešní společnosti tabu a vlastně staří lidé jsou vlastně odkazováni z té rodiny z toho společenství rodiny vlastně třeba do těch domovů důchodců, kde ne všichni chtějí jít a hodně jich tam trpí. Takže budu ráda, jestli se někdy nastaví to, že ta úcta ke stáří bude větší, protože myslím si, že to stáří nám má co předat. Jenom ta dnešní společnost to nevidí, a to je všechno.“

Děkuju Vám moc za rozhovor.

„Prosím.“

Respondentka 3

Dobrý den, chtěla bych se Vás zeptat, zda souhlasíte s nahráváním tohoto rozhovoru?

„Ano souhlasím.“

Tak má bakalářská práce se zabývá tématem umírání a smrti pohledem pracovníků domova pro seniory, a v tomto rozhovoru bych se Vás zeptala na několik otázek. Ta první je, proč jste si tuto profesi zvolila?

„Tak tuto profesi jsem si zvolila proto, protože bylo mě asi 30 let a začala jsem uvažovat o tom, že bych mohla pomáhat lidem. Vlastně začala jsem pomáhat. Přihlásila jsem se k charitě, tam jsem začla jako pečovatelka, chodila jsem po domácnostech ke starým lidem, kde jsem je umývala, oblíkala, někomu jsem šla i nakoupit, a tak všeobecně když potřebovali si povykládat, povykládali jsme si, aby se necítily tak sami, a takže jako líbí se mi ta profese a zůstala jsem u ní dodnes.“

Proč jste začala pracovat zrovna v tomto zařízení?

„Noo, protože jinde nebylo místo.“

Dobře, takže jste byla připravena na to, že se budete setkávat s umíráním a smrtí klientů?

„Ano ano, byla.“

Měla jste nějaké obavy z tohoto tématu?

„Určitě ze začátku jsem měla obavy z umírání, to ano.“

Nastínila byste mi, jak se u Vás tyto obavy projevovaly?

„Obavy asi z těch mrtvých lidí no, vidět toho člověka. To se člověk jen tak nesetkává s tím mrtvým člověkem, tak asi z toho jsem měla dřív obavy.“

A jak jste tyto obavy řešila?

„No co se týče, jak jsem pracovala u charity, tak tam jsem přímo u umírání nebyla, ale pak jak jsem přešla do domova seniorů, tak tam už jsem se dostala jako k umírání, kde pracuji teda 20 let, a tam jak jsem to řešila..? V začátku jsem nechtěla být u toho sama, byla jsem ráda, že se mnou je sestřička nebo někdo jiný. Bylo to na mě, hrozně mě bylo smutno z toho umírání, prostě že člověk odchází. Ze začátku jsem i někdy plakala.“

Jak dlouhá je Vaše praxe v tomto oboru?

„Celkem dohromady 25 let.“

A nastínila byste mi, jak prožíváte svou profesi?

„Hezky. Moje profese mě hodně baví a naplňuje už jenom tím, že můžu pomáhat starým lidem a vidím na nich, že oni jsou spokojení se mnou, že jsem mohla udělat dobrou skutek pro toho člověka. Takže neměnila bych tuto profesi.“

A jak jste Vaši profesi vnímala na začátku? Vzpomenete si?

„Na začátku taky dobře, taky dobře. Opravdu od samého začátku se mi to líbilo, jo. Člověk to na začátku vnímá jako těžko, ale postupem času se to mění. Jako pochopila jsem, že ta moje profese mě hodně naplňuje jo a prostě jsem v ní šťastná.“

Dobře a teď ji vnímáte taky stejně?

„Stále stejně, stále“

Dobře. Jak se cítíte, když se setkáváte s umíráním klienta?

„No ze začátku to bylo hodně těžké, protože vlastně jsem se nedostávala, jako nepřišla jsem nikdy jako k mrtvému člověku, ale pozdějš, pozdějš je to asi hloupé, že si člověk řekne, že jsem si na to tak trochu zvykla, že už prostě vím, co a jak, i když je mě stále smutno, když třeba nám zemře klient, ale už se s tím vyrovnávám o moc líp.“

A jakou roli máte přitom umírání klienta?

„Tak při umírání klienta, tak často chodíme ke klientovi, hladíme ho, aby vnímal trošičku, že je někdo s ním, že neumírá sám a vlastně no, hlavně hlavně taková ta, jak se říká ta bazální stimulace, tak to děláme teda jinak nevím, co bych k tomu ještě řekla.“

Jak své prožívání řešíte přitom setkávání s umíráním klienta?

„Jak to řeším já?“

Ano

„No řekla bych asi to samý, že prostě vlastně člověk je z toho trošku takovej nervózní smutnej neví prostě, kdy jako kdy to bude a kdy vlastně ten klient umře no je to takové, je to smutný no.“

Jak se cítíte, když Vám ten klient zemře?

„No tak cítím se smutně. Je pravda, že pokavad' by to asi nemělo být, ale někdy si člověk ke klientovi jako udělá větší pouto, pak je to o to horší. No a jako cítím se smutně, jako i dá se říct, přijdu domů a stále toho člověka mám před očima. Chvilčku to trvá, než se tak jako vrátím zas do těch kolejí a zas dál pečuju o dalšího, o další ty klienty. Nevím, co bych tam dál řekla.“

Další otázka, kterou na Vás mám je jakým způsobem se vyrovnáváte s každodenní přítomností umírání a smrti ve Vaší profesi?

„Tak každý den nám nikdo neumírá, to se naštěstí nestává, ale jak jsem řekla, čím člověk v tom oboru pracuje, tím už je otrlejší, takovej prostě že už to přijímá, že to prostě patří k životu to umírání, takže asi tak.“

Jaké techniky máte na vyrovnávání se?

„No prakticky dříve jsme zapalovali svíčky u těch mrtvých lidí, ale teď už protože v domově už nesmíme zapalovat svíčky, tak někdy otevřeme i dveře, aby ta dušička mohla vyletět.“

Pomáhá Vám něco – co Vám pomáhá a proč na vyrovnávání se?

„Ne ne, já se s tím tak jako za ty léta si dokážu se s tím nějak sama srovnat, sama se sebou jako jinak nic mě nepomáhá jako v tom. Vyrovnávám se sama, ale teda je pravda, že mně pomáhalo mluvit s kolegyněmi, o tym co se stalo, o tym člověku si popovídat.“

Liší se Vaše vyrovnávání podle stavu klienta třeba člověk, který vnímá naopak který nevnímá realitu?

„Tak většinou nám lidi umírají, co už nevnímají. Jo tak jako většinou jsem zažila klienty, co teda nevnímali, co už byli dá se říct na druhým břehu, ale ještě jim srdíčko bilo. Takže jako jo tam vlastně není není, nemám to s čím porovnat jako“

A vnímáte nějaké rozdíly mezi úmrtím ve Vašem zařízení a úmrtí v nemocnici?

„V nemocnici jsem nikdy nepracovala, takže nevím“

Dobře a jak Vaše předešlé zkušenosti s umíráním klientů ovlivňují Vaši práci s dalším klienty?

„Nijak, nijak mě to neovlivňuje. Prostě člověk se musí zase sebrat a jít dál prostě. Pracuju stejně tak jak předtím. Prostě beru to, že to tak má být, že lidi se rodí a umírají, takže.“

A distancovala jste se třeba dříve od těch klientů nebo se spíš distancujete nyní?

„Ne ne ne, jako ze začátku, když jsem začínala tak jak jsem říkala jsem vždycky chtěla k sobě někoho, abych mohla toho klienta připravit. Sama bych, sama jsem to ze začátku nezvládala a teď už jsem jako po těch letech už bych to zvládla i sama, jakože to už zvládám sama připravit toho člověka.“

Popsala byste mi, jak zkušenosti z Vaší práce ovlivňují Vaše prožívání v osobním životě?

„Vůbec mě to nijak neovlivňuje.“

Dobře.

„Mám akorát jinej teď nadhled. Prostě chápu víc teďkom starší lidi, teď víc pochopím, než když jsem je chápala dřív jako jo, že prostě mám k nim teď blíž i v normálním životě nebo jak bych to nazvala.“

Tak to je ode mě všechno, moc Vám děkuji za rozhovor.

„To bylo rychlý a nemáte za co.“

Respondentka 4

Dobry den chtěla bych se Vás zeptat, zda souhlasíte s nahráváním tohoto rozhovoru?

„Ano“

Má bakalářská práce se zabývá tématem umírání a smrti pohledem pracovníků domova pro seniory a v tomto rozhovoru bych se Vás zeptala na několik otázek. Tou první je, proč jste si tuto profesi zvolila?

„Když jsem byla ještě na základní škole, vždy mě lákala a přitahovala práce pečovatelky, ať už se jednalo o děti nebo dospělé. Po ukončení školy jsem nejdříve pracovala s dětmi a po mateřské dovolené mě k této práci, kterou nyní vykonávám přivedla moje kamarádka. A bylo to dobré rozhodnutí.“

Proč jste začala pracovat zrovna v tomto zařízení?

„Jak už jsem řekla, k této práci mě přivedla moje kamarádka, byl to velký impulz a myslím že to byla dobrá volba a byl to asi i můj osud. Nastoupila jsem do domova pro seniory a práce mě natolik přirostla k srdci, že jsem už neodešla a pracuji zde dlouhá léta. Jsem ráda že mohu být prospěšná pro ty klienty na sklonku jejich života, že mohu o ně pečovat, a tak trochu nahrazovat rodinu, kterou už třeba nemají, nebo za nimi nikdo nejezdí.“

Byla jste připravena na to, že se budete setkávat s umíráním a smrtí klientů?

„Ano, byla. Samozřejmě, že ano, protože jinak bych nemohla pracovat v takovém zařízení. To je prostě koloběh života, a to k tomu patří. Byla jsem s tím smířená i srozuměná, sice každý začátek je horší, ale postupem let to bylo pro mě přirozené. S tím musí člověk počítat, když chce pracovat v domovech pro seniory.“

Děkuju a další otázka je, jak dlouhá je Vaše praxe v tomto oboru?

„V tomto oboru pracuji 23 let.“

A máte zkušenosti z jiného domova?

„Ne, nemám.“

Nastínila byste mi prosím, jak prožíváte svou profesi?

„Svou profesi beru vážně, vždy jsem ji brala vážně a vnímám ji jako moje poslání. Ne každý toto může říct. Jak už jsem odpověděla, moje cesta začala už v útlém věku a nikdy jsem tady toho rozhodnutí nelitovala.“

Jak jste Vaši profesi vnímala na začátku?

„Na každém začátku je samozřejmě vždycky všechno těžší, ale postupem času se moje práce stala náplní mého života a čím déle v této profesi pracuji, tím více jsem zabředávala do těžkostí, ale absolutního naplnění této profese a mého života.“

Jak Vaši profesi vnímáte teď?

„Moje profese mě hodně posilnila, posunulo mě to ve všech oblastech života hodně dál a tuto práci vykonávám s velkou úctou a pokorou. Je pro mě čest, když mě klienti požádají o pomoc nebo podporu, třeba jen tím, že si vedle nich sednu, popovídám si s nimi, pohladím je, řeknu laskavé slovo. Tato komunikace je pro ně velmi důležitá a některým pomáhá překonat těžké chvíle, pomáhá jim překonat bolest kterou cítí.“

Další otázkou je, jak se cítíte, když se setkáváte s umíráním klienta?

„Samozřejmě vzhledem k tomu, kterou profesi vykonávám se snažím cítit přirozeně, tak aby klient na mě nepoznal nějaké obavy, strachy nebo cokoliv jiného. Snažím se na klienta mluvit, ať mě vnímá nebo je v terminálním stadiu, pohladím ho po tváři, něco pěkného mu vyprávím, třeba mu řeknu, jaký je den, jaké je počasí, co pěkného se ten den stalo. Pokud je to jen trochu možné zajistím klientovi klid, aby ho něco nerozrušovalo, aby ta jeho poslední cesta byla pro něho nejlehčí a důstojná.“

A jak to své prožívání řešíte?

„Pokud tato situace nastane, tak se snažím chovat profesionálně, snažím se nevyvolávat v klientovi nějaké silné emoce, snažím se být v naprostém klidu, ať nemá klient obavy. Samozřejmě s personálem si povídáme, vzpomeneme si na časy, kdy byl klient ještě v pořádku a zdravý, co jsme s ním prožívali, kam se jezdilo na výlety a jiné.“

Chtěla bych se Vás zeptat, jestli byste mi popsala, jak se cítíte, když Vám klient zemře?

„Když mi zemře klient, tak se snažím cítit normálně a přirozeně. Je to mé povolání, takže nemohu a ani se nechci cítit rozladěná nebo prožívat nějaké srdceryvné scény. Kontaktuju zdravotní personál, který kontaktuje lékaře, který přijede až za nějakou určitou dobu. Snažím se zemřelým ponechat chvíli klidu, poté se s ním rozloučím, popřeju mu na jeho poslední

cestě vše hezké, zapálím svíčku, otevřu okno, aby jeho duše našla klid. Cítím v sobě neskutečný klid a pokoru.

Další otázku mám na Vás, jakým způsobem se vyrovnáváte s každodenní přítomností umírání a smrti ve Vaší profesi?

„Vyrovnávám se s tím vcelku dobře. Pro mě je někdy důležité si o tom promluvit třeba s personálem nebo s někým z rodiny. Snažím se být v naprostém klidu a chovat se profesionálně, to je totiž velmi důležité.“

Liší se Vaše vyrovnávání podle stavu klienta – například klient, který vnímá, nebo který je ležící, nebo který úplně nevnímá realitu?

„Moje vyrovnání, když klient umírá ať vnímá nebo nevnímá realitu, nebo ať je ležící či nikoli je pořád stejné a ničím se neliší. Podle mě není vůbec rozdíl mezi tím, zda klient na vás kouká či nikoli, na podněty reaguje pouze slabě, tak pořád slyší, co vykládáte, nebo jak na něho reagujete, jak o něho pečujete. Nedělám mezi nimi žádné rozdíly.“

Vnímáte nějaké rozdíly mezi úmrtím ve Vašem zařízení a úmrtím v nemocnici?

Myslím si, že v tom rozdíl je, aspoň já to tak vnímám, protože klient, který bydlí v domově pro seniory a zemře zde, ví že má vedle sebe personál, který se o něho od začátku stará. Pečuje o jeho každodenní potřeby, pomáhá mu se vším, ať je to hygiena, oblékání nebo mu podává jídlo a krmí ho. Tento klient má k personálu podstatně bližší a lepší vztah, než kdyby zemřel v nemocnici. Tam nikoho nezná, má pouze svoji rodinu, která ho občas navštíví, a tím i ten klient podle mě většinou trpí.“

Další otázka, to by mě zajímalo, jak Vaše předešlé zkušenosti s umíráním klientů ovlivňují Vaši práci s dalšími klienty?

„Moje předešlé zkušenosti s umíráním klientů v žádném případě neovlivňují práci s dalšími klienty. Vždy se snažím ke všem klientům přistupovat stejně, ať už ten klient je zdravý, nemocný, ležící nebo třeba s nějakou psychickou poruchou. Nedělám žádné rozdíly, svoji práci beru jako poslání a po tolika letech v tomto oboru to spíš beru jako takové rodinné.“

A poslední otázku tady mám, jestli byste mi popsala, jak zkušenosti z Vaší práce ovlivňují Vaše prožívání v osobním životě?

„Zkušenosti z mé práce mě v osobním životě neovlivňují, protože se snažím oddělovat svou profesi od osobního života. A myslím si že je to hodně důležité pro dobrý chod rodiny.“

Samozřejmě že se někdy doma pobavím s rodinou když se mě zeptají jaký jsem měla den, ale moc věci nerozebírám.“

Já Vám moc děkuji za rozhovor.

„Nemáte za co.“

PŘÍLOHA P III: SKEN PŘEPIS ROZHOVORU

Respondentka 2

Dobrý den, chtěla bych se Vás zeptat, zda souhlasíte s nahráváním tohoto rozhovoru?

„Ano“

1. Má bakalářská práce se zabývá tématem umírání a smrti pohledem pracovníků domova pro seniory a v tomto rozhovoru bych se Vás zeptala na několik otázek. Tou první je, proč jste si tuto profesi zvolila?

• pomáhající profese

„Já jsem jako už nějak od mládí tihla k nějaké práci v pomáhajících profesích, protože jsem v tom viděla smysl. Pracovala jsem u zvířat, chtěla jsem pracovat s malými dětmi anebo potom se starými lidmi, nebo prostě s lidmi postiženými. Prostě tak nějak jsem v tom viděla životní smysl.“

• Práce u zvířat
• životní smysl

Co pro Vás znamená životní smysl? Co jste v něm viděla?

„Není to pro mě jít za kariérou, podle mě nejde ani tak o titul, já vím, že o tom ten svět není. Znamená to pro mě a největší smysl vidím v tom, pomáhat druhým, ale hodně lidí to ještě tak necítí. Chtěla jsem pomáhat tam, kde jsou lidé upozaděni. Začínala jsem u zvířat, protože jsem si taky prožila v životě hodně, a tím že zvířata neublíží, ale lidé ano, tak jsem měla bližší vztah ke zvířatům. Jak člověk silil a rostl a vnímal, tak jsem pochopila, že chci dělat něco, co by se tady to tomu připodobňovalo, a to pomáhat, ochraňovat tam, kde je ten člověk bezmocný.“

• ochrana bezmocných
• pomáhat druhým

• Těžkost v životě
• vztah ke zvířatům

- 2 Proč jste začala pracovat zrovna v tomto zařízení?

„Po mateřské jsem vlastně dělala rekvalifikační kurz, kdy jsem chtěla nastoupit k postiženým dětem a vlastně, když jsem ho dodělávala, tak v rámci praxe jsem se dostala do domova seniorů, kde pracuji, a tam mi vlastně během té praxe byla nabídnuta, že můžu pokračovat v práci jako v trvalém zaměstnání.“

• praxe
• nabídka práce

- 3 Byla jste připravena na to, že se budete setkávat s umíráním a smrtí klientů?

„Ano.“

• připravena na umírání a smrt

- 4 A měla jste někdy nějaké obavy z tohoto tématu?

• Bez obav „Ne, protože mě to téma provází už jakoby od doby mládí, když jsem se o to nějakým způsobem zajímala a zajímám doteď a v podstatě mě to téma provází celý život.“

• celoživotní téma

Nastínala byste mi prosím, co Vás přivedlo k umírání a smrti? Co vás fascinuje? Jaký je důvod toho, že v sobě toto téma máte tak silné, že Vás provází celý život?

„Myslím si, že to u mě souvisí s tím těžkým životem. Ve své rodině jsem to měla celkem těžké, protože jsem převzala jako nejstarší po smrti babičky otěže a starala se o svou handicapovanou sestru a v té době i o maminku. Hledala jsem smysl v tom, proč se mi to zlé děje, proč právě mě a mé rodině. Moje rodina byla věřící, byli to hodní lidé, nikomu nic neudělali, a přesto pro nás byl ten život hodně těžký, a tak jsem se vlastně začala zabývat o smysl života jako takový, ještě před tou smrtí. Postupem času jsem si uvědomovala, že v té honbě za ziskem, za titulem nebo mít se strašně dobře, já jsem prostě najednou hledala třeba v té víře, když jsem se obracela nahoru, tak ty otázky mi byly zodpovězeny tím způsobem, že jsem pochopila, že to není v těch pozemských věcech, ale je to v tom co víš, v tom co hledáš, v srdci, okolo sebe, nad sebou a že tyto pomíjivé věci mě nemůžou už ani nikdy uspokojit, i kdybych teď byla bohatá tak vím něco víc, a třeba to ti lidé zjistí v šedesáti, sedmdesáti nebo třeba vůbec, ale já to mám tady tak, že je to všechno co teď vím nad to všechno. A to mě formulovalo dál. Když se začnete zabývat těmto knížkami, pročtete si to, a vlastně dostanete se ke smyslu života jako takovému, tak se zákonitě potom dostáváte k tomu umírání, potom jsem se dostala k té Elizabeth Kübler Rossové. Vlastně je to o smyslu utrpení v tom životě a potom vlastně o konci života, protože to utrpení vás tam svým způsobem dovede. Pochopila jsem, že hodně lidí o tom utrpení v tom životě nechce mluvit, pro ně je snazší žít v tom takzvané bohatství, v tom takzvané pohádkovém světě, v tom, že se nic neděje, ale ty otázky je stejně doženou až na sklonku života. Některé třeba vůbec ne, ale většina lidí se k tomu právě dostane v období té smrti a já jsem vlastně potom pochopila ten přechod, že člověk potom bilancuje v tom životě a vlastně ti lidé zjistí, že se k něčemu ani nedostali, myslím k tomu smyslu života. Nechci říct, že by to promrhali, ale vím, ti lidé zjistí, že smysl člověka je vlastně být užitečný v životě, a ne si ten život užít. Zjistí, že se honili za iluzí života jako takového, a že se dá žít život s užíváním, ale nikdy ne na úkor druhých, ale člověk roste v té prospěšnosti druhým. Ne jakoby sám za sebe.“

• Těžkosti v rodině

• Hledání smyslu

• Smysl života

• Porozumění

• smysl utrpení

5 Jak dlouhá je vaše praxe v tomto oboru?

„15 let.“

15 let praxe

6 A máte zkušenosti z jiného domova? Jsou zkušenosti v něčem jiném?

• informace jiných zařízení

„Navštěvovali jsme coby jako stáže jednodenní, takže to jsem vždycky přivítala, že jsem viděla chod jiného oddělení. Byli jsme se podívat i v hospici na Svatém kopečku a moje kamarádka

• zkušenosti jiného oddělení

pracuje v jiném zařízení domova pro seniory. Takže jsem to mohla jakoby porovnávat, náš domov a jejich. "

7 Nastínila byste mi, jak prožíváte tu svou profesi?

• potřebná profese

„Vždycky jsem ji vnímala jako velmi potřebnou a v dnešní době si myslím, že je nedocenená, pomíjivá, ale vlastně lidi až na sklonku života, o které vlastně pečujeme si uvědomují, jak moc je důležitá.“

• nedocenená

• postřehy z práce

8 Jak jste Vaši profesi vnímala na začátku, vzpomenete si?

• nadšení

• elán

• touha

• potřeba

• plnit

• práci

„Byla jiná než teď po těch 15 letech, protože jsem tam nastupovala s takovým nadšením, mladickým elánem, a takovou touhou a potřebou se vlastně těm lidem, nechci říct jako zavděčit přímo, ale jako splnit každé jejich přání, ale postupem času vlastně i věkem člověk zjišťuje, že že už je jinde, než byl na začátku, a teď už to spíš beru i z pohledu těch 15 let, kdy tam už to beru jinak, strážlivěji a vlastně už se do toho tak emotivně jako nepokládám.“

• odlišné vnímání

• strážlivější přístup

9 Děkuji, a jak se cítíte, když se setkáváte s umíráním klienta?

• završení

• života

„Tak pro mě, protože to téma je takové, že se jím zabírám celý život, tak vlastně jsem tam i nastupovala s tím, že jsem blízko té smrti a neděsí mě to a přijímám to jako součást života, završení, etapa života no.“

• celoživotní

• tema

• blízko smrti
• beze strachu

10 Jakou roli máte při umírání toho klienta?

• zajištění potřeb klientů

• soucit

„Tak vlastně když vidím, že tam klient umírá, ono to všechno záleží, kolik nás je na službě, protože vlastně my musíme obstarat potřeby vlastně těch klientů, hygiena, jídlo, umývání, nějaká aktivizace a v podstatě, když nám tam někdo umírá a mám čas, tak vlastně jdu k tomu klientovi, sednu si k němu, chytanu ho za ruku. Vlastně když umře, tak pro mě je tam dát ten křížek na čelo a jak kdyby ho vyprovodit.“

• snaha

• symbolický křesťanské gesto

11 A jak své prožívání řešíte, když ten klient umírá?

• individuální prožívání

• klientova odlišnost

„Tak jako spíš je to individuální, protože každý klient není stejný. K někomu má člověk blíž, k někomu má člověk dál, ale vlastně každého klienta spíš jakoby vyprovodím s tou myšlenkou, že už je tam na tom druhém břehu, že už je mu líp, že už se netrápí třeba, jako před tou smrtí.“

• myšlenka vyprovodění

12 Dobře, děkuji Vám. Popsala byste mi, jak se cítíte, když Vám ten klient zemře?

• individuální vyrovnávání se smrti

„Je to zase individuální je to zase, když je mi ten klient bližší, tak je to takové, že člověk za něho zapálí svíčku, řekne si, že už je mu líp a je rád, že už se netrápí. Je to vlastně taková trošku podobná otázka, jak ta minulá. No a když, vlastně jsem věřící, takže když jdu do toho kostela, ať už na mši nebo mimo mši, tak vlastně tu modlitbu tam dám za toho zemřelého.“

• úleva
• víra v Boha
• Mše svatá
• modlitba

13 Jakým způsobem se vyrovnáváte s každodenní přítomností umírání a smrti ve Vaší profesi? Jaké techniky máte třeba? Některé svoje rituály?

• konec trápení

„No je to, je to prostě, že jako přijdu domů, zapálím tu svíčku, řeknu si, že tomu člověku už je líp, už je teďka někde jinde, už se netrápí, už ty fyzické obtíže zmizely, ať už v tom kostele nebo tak. Nebo zajdu na hřbitov.“

• křesťanské rituály

14 Liší se Vaše vyrovnávání podle stavu klienta? Například klient, který třeba vnímá, který je ležící, má například diagnózu, kdy úplně nevnímá realitu. Proč je to třeba jinak, co v tom hraje roli?

• Bez rozdílu

„Myslím si, že až tak dalece se neliší, protože já jako zastávám tak jako teorii, že vlastně klient, i když by byl v kómatu nebo nebo nevnímá v té somnolenci, nebo v takovém tom umělém spánku, tak já si myslím, že všichni i když se ubírají na ten druhý břeh, tak že asi cítí, když když někdo stojí u nich a dávají jim nějakou tu vazbu k nim, ať už to jsou příbuzní nebo vlastně ti ošetřovatelé. Záleží spíš, když někdo se hodně trápí, tak jdu k němu a držím ho za tu ruku a snažím se trošku ten klid, a tak.“

• myšlenka

• klient cítí

15 Jak vnímáte rozdíl mezi úmrtím ve Vašem zařízení a úmrtím v nemocnici?

• Těžké umírání v nemocnici

„Myslím si že, v té nemocnici se umírá hodně těžko, protože se tam umírá za plentou za šumotu jakoby toho provozu běžného a vlastně ta smrt je tam tak jakoby těsněná, že ten klient tam umírá umírá sám, umírá za plentou a prostě bohužel je to tak, ale třeba vlastně když jsem

• Důležitost doprovázení

navštívila hospic, kde jsem vlastně měla jeden den stáže, tak jsem vlastně viděla jak nebo v mém podání si myslím, že takovéto provázení k smrti, které tady ještě není, je strašně důležité,

• Zkušenost v hospici

protože si myslím že hodně záleží na tom, jak ten umírající klient nebo ten umírající člověk odchází. Jestli v sobě nese ještě nějaké myšlenky prostě nenávisti nebo ba naopak je s tou smrtí smířený, protože věřící lidé jsou víc smíření, než ti nevěřící a vlastně v tom hospici jsem

• zařízení vs. nemocnice

viděla, že tam je ta smrt tak jako příjemná nebo laskavá. U nás vlastně v zařízení je to samozřejmě o něco snazší než v té nemocnici, ale zase záleží kolik je nás vlastně jakoby na

• situace umírání klientky

směně, jestli můžeme třeba k tomu klientovi přijít nebo zrovna koupeme a jsme vyčerpáni, bylo by lepší kdyby tam bylo prostě hodně, víc personálu a nebo vyloženě člověk, který by vlastně

• rozdíl smíření
• věřící a nevěřící člověk
• potřeba personálu
• osobní důležitost

byl tam nápomocný tomu umírajícímu na jakémkoliv oddělení jako doprovázející, ale to jako v dnešní době ještě není moc jakoby známé, ale jako pro mě je důležité, protože si myslím že hodně opravdu záleží s čím ten klient odchází ta poslední myšlenka. Jestli se s ním příbuzní přišli rozloučit nebo jestli umírá v osamocení, a proto si myslím že tam má vliv i ta sestřička, která třeba by ho držela za ruku. Měla jsem jeden vlastně takový příběh, že vlastně jsme tam byli ještě s jednou sestřičkou, bylo už to dřív a umírala nám tam paní a my jsme vlastně k ní šly obě a obě jsme ji vzaly každá za jednu ruku a vlastně nám to přišlo jako když se rodí dítě tak vlastně tak stejně tak zaniká život. Když se rodí tak je stejně na plenkách a pije vlastně jak kdyby z toho pítka a ten závěr života vlastně je úplně to samé. Že život je takový jako kruh, kdy se jenom vracíme někam.

• rodí dítě
= zaniká
život

• kruh
životu

Děkuji Vám za odpověď a...

„Ještě teda jestli můžu, tak vlastně v tom našem oddělení je to určitě snesitelnější než v té nemocnici a klienti moc nechtějí potom, když někteří opravdu umírají v té nemocnici, ale jako brání se tomu, chtěli by prostě umřít v tom domácím prostředí na té posteli, kde jsou zvyklí třeba ikdyby tam byli pár měsíců nebo pár let, tak vlastně v tom prostředí, které znají, než když se dostávají do nějakého neznáma.“

• prostředí

Jak Vaše předešlé zkušenosti s umíráním klientů ovlivňují Vaši práci s dalšími klienty?

16

Co v tom třeba hraje roli, proč?

„Já si myslím, že čím jsem starší tak vlastně vidím ty potřeby toho klienta jako umřít beze strachu, v klidu, smířený, nejlépe jakoby v kruhu té rodiny, ale ne každá rodina je nakloněná tomu, že se s tím klientem přijde prostě rozloučit. Některé vlastně rodiny ani nechtějí toho klienta vidět, a to je teda hodně bolestné. Takže to jsou takové jako věci, jako smrt jako taková mě nikdy neděsila, ale zjišťuju, že smrt je takové velké tajemství.“

• smrt jako
tajemství

• vnímání
klientových
potřeb

• bolestné
momenty

A držíte si nějak odstup, popřípadě jak od těch klientů? Třeba než dříve?

„Nemyslím teďka umírající klienty, ale když jsem vlastně nastoupila do do toho zařízení před těmi 15 lety, tak jsem opravdu byla taková jako plná ideálů a změním svět, a prosadím nové myšlenky a tak, ale postupně je tam taková ta úcta a pokora k tomu stáří a vlastně to, že ten klient vlastně už nepotřebuje ani tolik aktivity jako spíše toho naslouchání, a tam to je zase to souvisí někdy s nedostatkem personálu, že je to takové, kdysi nám umírala vlastně paní profesorka, která vlastně najednou jako nám řekla, že ta profese je strašně důležitá, a že to nikdy dřív předtím jako neviděla. A to mě jako zahřálo u srdce vlastně oni to nevidí lidi“

• ambice

• nedostatek
personálu

• úcta
• pokora
ke stáří

• důležitost
naslouchání
• důležitá
profese

z vnějšku, ale vidí to vlastně potom, když odchází, tak at' už je to s titulem nebo bez, tak vlastně ti lidi jsou na tom úplně stejně a najednou zažívají takovou tu bezmoc a oni potřebují v té bezmoci jakoby pomoci, ale nemusí pomáhat jako tam už stačí opravdu jenom ten dotyk nebo to vlídné slovo nebo třeba to naslouchání nebo třeba to splnění toho posledního přání nebo zavolání toho příbuzného. Jako v podstatě ono se říká ta smrt není těžká, těžké je jenom to umírání. "

• vlídná slova

• umírat je těžké

• titul hraje roli

• smrt není těžká

17 **Děkuji a mám zde poslední otázku. Popsala byste mi, jak zkušenosti z Vaší práce ovlivňují Vaše prožívání v tom osobním životě?**

• obětovost se „Znovu se vrátím vlastně když jsem začínala, tak jsem byla taková, že jsem se hodně obětovala jakoby dávala jsem sama ze sebe a trpěla vlastně tím moje rodina, ale jako člověk vlastně se učí až postupně a zjistila jsem, že jsem vlastně trošku i vyhořela a musela jsem si potom udělat jak kdyby pořádek v sobě, že to tak vlastně nejde, že musím existovat vlastně, že musím oddělit práci a vlastně zavřu dveře a musím existovat jako doma pro své vlastně rodinné příslušníky, a mě už na to nezbyvalo síly, takže jsem si musela udělat jak kdyby inventuru v sobě a musela jsem pochopit, že nemůžu se vydávat všanc, že i tito lidé mají jakoby svoje rodinné příslušníky svoje osudy a já nemůžu suplovat ty rodinné příslušníky. Já můžu zastoupit třeba jakoby té smrti, že podám tu ruku, ještě dělám ten křížek na čelo pomodlím se, ale nemůžu suplovat nějaké citové emoce a vydávat ze sebe víc, že musím se, jak kdyby od toho oprostít, i když mám svoji práci velmi ráda, mám ráda ty lidi, tak vlastně jsem pochopila, že mám jenom omezený zdroj síly v sobě a musím si to napolohovat tak, abych mohla fungovat v zaměstnání i potom doma. "

• osobní zranitelnost

• existovat pro rodinu

• inventura v sobě

• omezený zdroj síly

• láska k bližnímu

• vyhoření

• uvědomění

• potřeba oddělit práci

• zavřít dveře

• vybalancování práce a osobního života

Takže chápu dobře, že nejvíc čím si vlastně pomáháte, jste Vy sama, že si to v sobě vlastně..?

• víra jako pomocník „Člověk si to musel urovnat, potom mi jako pomáhá víra, takovéto zklidnění sám v sobě a vlastně, protože přicházeli i jiné problémy, nejenom jakoby ta práce, ale do toho člověk řešil různé problémy v životě, takže vlastně i potřeba to odevzdat. Nejsme nikdy pány svého osudu a prostě musíme se vzdát toho, že ne všechno půjde podle nás. "

• potřeba odevzdat

• cesta života

• těžkosti

• osobní problémy

18 **Tak jo, to je ode mě všechno, moc děkuji.**

„Já jenom jestli můžu, tak já bych zarecitovala takovou básničku. Nebo ani ne zarecitovala prostě jsem to našla na fb a hodně se mi to líbilo a ono to trošku souvisí, tak jestli můžu? "

„Určitě.“

• básnička = souvislost s tématem

„Štěstím ve stáří je harmonie se sebou samým. Štěstím ve stáří je netrpět bolestí. Štěstím ve stáří je neshírat věci, ale zážitky. Stáří patří k životu tak, jako k lesu patří i staré stromy.

Mladé i staré stromy rostou pohromadě, nepřekážejí si, ale doplňují se.“

- štěstí a smrt
- mladí i starí

Moc pěkné, děkuju Vám.

• změna
pohledu
na stáří

• úcta ke
stáří

• smrt tabu

„A tam jestli můžu, bych dala tu poznámku, že vlastně v dnešní společnosti, ta společnost není nastavená na to, jakože třeba v různých společnostech se ctí staří lidi, tak tohle to v naší společnosti, ta smrt je vlastně vytěsňená, je v dnešní společnosti tabu a vlastně staří lidé jsou vlastně odkazování z té rodiny z toho společenství rodiny vlastně třeba do těch domovů důchodců, kde ne všichni chtějí jít a hodně jich tam trpí. Takže budu ráda, jestli se někdy nastaví to, že ta úcta ke stáří bude větší, protože myslím si, že to stáří nám má co předat. Jenom ta dnešní společnost to nevidí, a to je všechno.“

• vytěsňena
smrt

• zavření
seniorů

• přání
změny

Děkuju Vám moc za rozhovor.

„Prosím.“